

“PROVINZIALNACHRICHTEN” – RELATĂRILE UNUI ZIAR VIENEZ DESPRE RĂSCOALA LUI HOREA (1784–1785)

*Costin Feneșan**

Cuvinte cheie: Horea, Transilvania, “Provinzialnachrichten”, “Siebenbürger Zeitung”, “Wiener Zeitung”

Keywords: Horea, Transilvania, “Provinzialnachrichten”, “Siebenbürger Zeitung”, “Wiener Zeitung”

Apariția presei periodice în Europa occidentală (Anglia, Franța, Țările de Jos) în prima jumătate a secolului al XVII-lea a însemnat un pas uriaș pentru mediatizarea știrilor, în mod cu totul deosebit a celor de interes politico-militar, pătrunderea lor în cercuri mult mai largi decât cele rezervate aproape exclusiv persoanelor aflate la conducere. Impactul puternic al știrilor de presă, dirijate fără îndoială de cei interesați în propagarea unor orientări bine țintite, a determinat începând cu secolului al XVIII-lea o înmulțire considerabilă a organelor de presă, care erau mai totdeauna canale de comunicare folosite de oficialitatea de stat. Astfel, în 1704 a apărut la Viena “Wienerisches Diarium”/ “Wienerische Zeitung” – “Wiener Zeitung” de mai târziu – ca oficios al Curții de la Viena și al intereselor monarhiei habsburgice. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în Imperiul habsburgic a fost înregistrată, pe lângă acest ziar central, apariția unor gazete provinciale (de exemplu “Pressburger Zeitung”, în 1764), menite să acopere dorința de informare a unui număr crescând de cititori din cele mai diverse medii. Selectarea și prezentarea informațiilor a fost determinată, pe de o parte, de cerințele politicii oficiale a statului, pe de alta de interesul/preferințele publicului căruia i se adresau. Ca izvor istoric, aceste organe de presă n-au adus neapărat un plus de informații față de cele obținute din alte surse (de ex. din corespondența particulară), dar i-au oferit cititorului date care au implicat o relație, o luare de atitudine a acestuia față de cele relatate. Mai mult, știrile din presa monarhiei habsburgice le-au pus la dispoziție diplomaților acreditați la Viena informații pe care aceștia s-au grăbit să le transmită

* Cercetător independent, București, e-mail: costinfenesan@yahoo.com

cancelariilor de acasă, cel mai adesea însoțite de comentarii proprii. Pe de altă parte, relatările apărute în ziarele de la Viena și din alte centre ale monarhiei habsburgice au constituit o sursă esențială pentru organele de presă din alte state ale Europei, știrile lor fiind preluate cel mai adesea *tale-qualē*. Având în vedere contextul în care au fost redactate știrile de presă, care se subordonau aproape fără de excepție intereselor de stat, se impune evaluarea lor critică atât pentru a desluși motivația lor uneori străvezie cât și pentru a rectifica inexactitățile lor, uneori de-a dreptul fanteziste dar nicidecum de neexplicat. Chiar dacă cenzura fusese desființată în monarhia habsburgică, cel puțin oficial, în 1781, controlul de multe ori deloc subtil asupra organelor de presă a rămas o realitate constantă până la revoluția din 1848.¹ Răscoala țărănilor români din Transilvania izbucnită în toamna târzie a anului 1784 a fost, prin amploarea și implicațiile ei, un eveniment care și-a aflat în mod firesc o reflectare consistentă nu numai în presa din monarhia habsburgică, atât centrală cât și provincială, ci deopotrivă în cea din întreaga Europă.² Prima știre de presă care s-a referit la ridicarea antinobiliară a românilor transilvăneni, declanșată în primele zile ale lunii noiembrie 1784, a apărut abia în ediția din 22 noiembrie 1784 (nr. 94) a ziarului sibian “Siebenbürger Zeitung”,³ în vreme ce “Wiener Zeitung” a fost primul ziar din capitala Imperiului care a adus la cunoștința cititorilor săi (în nr. 95 din 27 noiembrie 1784)⁴ evenimentele grave care se desfășurau în Transilvania. Anunțarea târzie a răscoalei este de explicat prin deruta, confuzia și, deopotrivă, indecizia care au dominat pe atunci atât la Sibiu⁵ cât și la Viena.

¹ Hans Wagner, “Die Zensur in der Habsburger Monarchie (1750–1810),” în Gerda Mraz, ed., *Joseph Haydn in seiner Zeit* (Eisenstadt: Amt der Burgenländischen Landesregierung, 1982), 211–220.

² Relatările presei din monarhia habsburgică și din Europa au fost publicate în *Izvoarele răscoalei lui Horea*, sub coord. Ștefan Pascu, seria B: *Izvoare narative*, vol. III: *Presă, broșuri 1784–1785*, N. Edroiu, L. Gyémánt, V. Wollmann, E. Selecká-Mârza, eds. (București: Editura Academiei Române, 1984). Contribuții ulterioare se datoresc lui Eugen Glück, “Din răsunetul răscoalei populare din 1784 în presa suedeză și daneză,” *Sargetia* XXV (1992–1994): 391–393 și *Izvoare istorice suedeze privind răscoala lui Horea (1784–1785)*, G. Cristea, N. Edroiu, eds. (Cluj-Napoca: Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, 2001), 107–178. În legătură cu ecoul european al răscoalei românești din 1785, vezi Nicolae Edroiu, *Răsunetul european al răscoalei lui Horea (1784–1785)* (Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1976), cu traducerea în limba engleză *Horea's Uprising European Echoes*, (București: Editura Academiei Române, 1984).

³ *Izvoarele răscoalei lui Horea*, 2.

⁴ *Ibid.*, 24.

⁵ “Siebenbürger Zeitung” a început să apară ca bisăptămânal (cu ediții luna și joia) la 2 ianuarie 1784. Redactorii săi erau profesorul Michael Lebrecht, Johann Karl Eder, pe atunci director al Școlii normale romano-catolice din Sibiu și inspectorul școlar J. von Lerchenfeld, cu toții apropiați atât de cercurile patriciatului săsesc cât și de cele ale oficialității habsburgice din Transilvania, care își avea sediul în oraș, vezi Edroiu, *Răsunetul european*, 50–51.

De aceea, primele știri au fost lapidare și confuze, situație destul de surprinzătoare având în vedere apropierea Sibiului de zona de desfășurare a răscoalei și, implicit, posibilitățile mai lesnicioase de informare. Începând cu ultimele zile ale lunii noiembrie 1784 relatările publicate de “Siebenbürger Zeitung”, cu precădere din corespondențele pe care le primea din teritoriu, au fost urmate – atât cu știri preluate din ziarul sibian cât și cu informații obținute din alte surse – de cele trei ziare din Bratislava (“Pressburger Zeitung”, “Presspurské Nowiny” și “A Magyar Hirmondó”). Acestea au constituit de altfel izvorul principal din care și-a preluat știrile oficiosul “Wiener Zeitung”. Numai că acesta din urmă s-a limitat să le ofere cititorilor săi informații cel mai adesea scurte, pe un ton sec și oficial, fără să-și exprime, iar aceasta cu certitudine la cererea împăratului Iosif al II-lea, atitudinea față de răscoala românească. Suveranul a dorit, fără îndoială, să filtreze/ cenzureze cât mai riguros știrile despre răscoală, insistând mai ales asupra prezentării măsurilor luate de autorități pentru restabilirea liniștii, aceasta având în vedere mai ales circulația ziarului dincolo de hotarele monarhiei habsburgice. Altfel, în vreme ce din paginile “Siebenbürger Zeitung” poate fi cu greu sesizată atitudinea redactorilor și a corespondenților față de evenimente, în relatările publicate de “Pressburger Zeitung” și de “Presspurské Nowiny” – chiar dacă acestea păstrează o atitudine de loialitate de necontestat față de autorități –, cititorii pot totuși desluși cu destulă ușurință caracterul real, antinobiliar, al răscoalei românești din Transilvania. Pe de altă parte, “A Magyar Hirmondó”, la care doi dintre cei trei redactori erau nobili, s-a remarcat, firește, printr-o atitudine extrem de favorabilă nobilimii transilvănene și la fel de ostilă românilor răsculați.⁶ Nu e mai puțin adevărat că și cenzura imperială, formal desființată dar lucrând pe mai departe cu aceeași conștiințiozitate, a pus piedici în calea presei la publicarea unor știri despre răscoala românească. Astfel, la 18 ianuarie 1785 tipograful, editorul și librarul sibian Martin Hochmeister, cel care edita “Siebenbürger Zeitung”, i s-a plâns Guberniului Transilvaniei că îi fusese interzisă publicarea unor anumite știri despre răscoală, fapt care îi produsese mari pierderi: “În timpul tulburărilor din Transilvania tot publicul cititor de la Viena s-a aruncat asupra ziarului [nostru], numai că deoarece la început nu era mai nimic de citit în el iar mai târziu doar puțin, nu este de mirare că au fost anulate multe abonamente”.⁷ Numai că publicul cititor din capitala Imperiului habsburgic nu era avizat doar la oficiosul “Wiener Zeitung” și la ziarele germane care îi veneau de la Sibiu și Bratislava. La Viena a apărut în acest timp, firește tot cu binecuvântare imperială, un alt ziar, destinat mai cu seamă mediului savant și artistic și deopotrivă celui economic – “Provinzialnachrichten aus den

⁶ Edroiu, *Răsunetul european*, 59–63.

⁷ Emil Sigerus, *Vom alten Hermannstadt*, vol. 2 (Sibiu: Krafft & Drotleff, 1923), 39–40.

kaiserlich-königlichen Staaten”.⁸ Ziarul, cu ediții bisăptămânale (miercurea și sâmbăta), a apărut la Viena între 2 iulie 1782 și 27 iunie 1789. Până în 1787 i s-a adăgat subtitlul “historisch-statistischen und gelehrten Inhalts” (cu conținut istorico-statistic și savant), apoi, până la încetarea apariției, a figurat mențiunea “über Statistik, Oekonomie, Handlung, Künste und Wissenschaften” (cu privire la statistică, economie, comerț, arte și științe). Ziarul era editat și tipărit de Johann Thomas Edler von Trattner (1717–1798), care fusese numit încă în 1752 tipograf aulic (*Hofbuchdrucker*), el deținând la Viena, direct sau prin interpuși, o adevărată poziție de monopol.⁹ Până în noiembrie 1783 redactor al “Provinzialnachrichten” a fost Heinrich Wolfgang Behrisch (1744–1825), urmat până la încetarea apariției ziarului de mult mai bine cunoscutul Johann Friedrich Schmidt (1729–1791).¹⁰

Despre răscoala românilor transilvăneni sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan în “Provinzialnachrichten” au fost publicate nu mai puțin de 25 de știri referitoare direct la evenimente sau legate în vreun fel de acestea. Relatările ziarului vienez, unele foarte extinse, altele succinte, s-au întins pe o perioadă de aproape nouă luni, de la 1 decembrie 1784 până la 24 septembrie 1785. În mod firesc, frecvența cea mai mare a știrilor apărute în “Provinzialnachrichten”, de obicei câte două prezențe pe săptămână, a fost înregistrată în perioada de desfășurare a evenimentelor, până la represiunea răscoalei și executarea conducătorilor. “Provinzialnachrichten” a însemnat pentru cititorii vienezi în orice

⁸ Am avut posibilitatea să consultăm ziarul datorită copiei digitalizate (ANNO/AustriaN Newspapers Online) realizate de Österreichische Nationalbibliothek din Viena, unde se păstrează colecția completă a “Provinzialnachrichten”. În istoriografia română doar Michael Auner, *Zur Geschichte des rumänischen Bauernaufstandes in Siebenbürgen 1784* (Sibiu: Krafft & Drotleff, 1935), 28 și 33–34 a menționat știrile despre sinuciderea lui Crișan, respectiv informații despre persoana lui Horea, pe care le-a preluat din două numere (cele din 9 februarie și 12 martie 1785) ale “Provinzialnachrichten”.

⁹ Cu privire la viața și activitatea lui Trattner, vezi Hermine Cloeter, *Johann Thomas Trattner. Ein Großunternehmer im Theresianischen Wien* (Wien – Graz: Böhlau, 1952) și Peter R. Frank, Johannes Frimmel, *Buchwesen in Wien 1750–1850. Kommentiertes Verzeichnis der Buchdrucker, Buchhändler und Verleger* (Wiesbaden, Harrassowitz, 2008), 198–200.

¹⁰ În legătură cu “Provinzialnachrichten”, vezi Österreichische retrospektive Bibliographie, H. W. Lang, ed., Reihe 3: Österreichische Zeitschriften 1704–1945, Band 2: Helmut W. Lang, Ladislau Lang, Wilma Buchinger, *Bibliographie der österreichischen Zeitschriften 1704–1850 M–Z* (München: K.G.Saur Verlag, 2006), 235–236. Despre Johann Friedrich Schmidt se știe că a devenit în 1780 conducătorul tipografiei aulice și a librăriei Trattner, fiind până în noiembrie 1783 și redactor la “Wiener Zeitung”, după care a trecut la “Provinzialnachrichten”, vezi Kurt Strasser, *Die Wiener Presse in der Josephinischen Zeit* (Viena: Verlag Notring der wissenschaftlichen Verbände Österreichs, 1962), 37 și 144. Schmidt a fost și mason, fiind membru al Ordinului Iluminaților, vezi Hermann Schüttler, *Die Mitglieder des Illuminatenordens 1776–1787/93* (München: Ars Una, 1991).

caz o sursă mai bogată de informații decât “Wiener Zeitung”, în care au apărut doar nouă relatări despre răscoală. Oricum, vienezii au avut posibilitatea de a-și întregi în mod substanțial informațiile despre ridicarea antinobiliară a românilor din Transilvania prin citirea ziarului sibian “Siebenbürger Zeitung” și a celui german din Bratislava (“Pressburger Nachrichten”), surse din care – așa cum se va putea constata – în “Provinzialnachrichten” s-a preluat copios, cuvânt cu cuvânt. Cât privește decalajul de timp între știrile publicate de ziarul vienez după preluarea acestora din “Siebenbürger Zeitung”, acesta se explică atât prin durata drumului de la Sibiu la Viena (cam 5–6 zile), cât și datorită răgazului necesar pregătirii pentru tipar. Chiar dacă redactorul Johann Friedrich Schmidt era mason, având prin urmare o viziune evoluată asupra societății din Imperiu și a problemelor ei, totuși “Provinzialnachrichten” s-a aliniat cuminte la atitudinea fals-neutră, de prezentare seacă a știrilor referitoare la răscoala românească, fără a-și face cunoscută opinia în mod deschis, la fel cum au procedat de altfel “Wiener Zeitung” și celelalte ziare de limbă germană din monarhia habsburgică. Așa cum am amintit, “Provinzialnachrichten” n-a publicat știri obținute din surse proprii, ci a reprodus, cuvânt cu cuvânt, relatări apărute mai ales în “Siebenbürger Zeitung”. În cele ce urmează prezentăm situația surselor din care a preluat “Provinzialnachrichten” știrile referitoare la răscoala lui Horea.

Numărul și data de apariție în “Provinzialnachrichten”	Sursa din care a fost preluată știrea
nr. 96 din 1 decembrie 1784	“Wiener Zeitung”, nr. 95 din 27 noiembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 24)
nr. 97 din 4 decembrie 1784	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 94 din 22 noiembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 2–3)
nr. 99 din 11 decembrie 1784	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 95 din 25 noiembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 3–5)
nr. 102 din 22 decembrie 1784	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 98 din 6 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 7–8)
nr. 104 din 29 decembrie 1784	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 100 din 13 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 9–10)
nr. 1 din 1 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 99 din 9 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 8–9)
nr. 2 din 5 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 101 din 16 decembrie 1784 și nr. 102 din 20 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 10–12)
nr. 3 din 8 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 103 din 23 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 12)

Numărul și data de apariție în “Provinzialnachrichten”	Sursa din care a fost preluată știrea
nr. 5 din 15 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 104 din 30 decembrie 1784 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 12–14)
nr. 6 din 19 ianuarie 1785	“Wiener Zeitung”, nr. 5 din 15 ianuarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 24–25)
nr. 7 din 22 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 2 din 6 ianuarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 14–15)
nr. 8 din 26 ianuarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 3 din 9 ianuarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 15–16)
nr. 10 din 2 februarie 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 11 din 5 februarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 7 din 24 ianuarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 17–18)
nr. 12 din 9 februarie 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 13 din 12 februarie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 8 din 27 ianuarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 18)
nr. 14 din 16 februarie 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 15 din 19 februarie 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 18 din 2 martie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 12 din 10 februarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 19)
nr. 21 din 12 martie 1785	“Wiener Zeitung”, nr. 19 din 5 martie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 26)
nr. 22 din 16 martie 1785	“Siebenbürger Zeitung”, nr. 17 din 28 februarie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 20) și “Pressburger Zeitung”, nr. 18 din 2 martie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 93)
nr. 24 din 23 martie 1785	“Wiener Zeitung”, nr. 22 din 16 martie 1785 (<i>Izvoarele răscoalei lui Horea</i> , 26)
nr. 38 din 11 mai 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 39 din 14 mai 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă
nr. 77 din 24 septembrie 1785	nu s-a putut stabili sursa de presă

Prin urmare, din totalul de 25 de știri publicate de “Provinzialnachrichten” despre și în legătură cu răscoala românilor din Transilvania, un număr de 14, adică 56%, au fost preluate *tale-qualè* din “Siebenbürger Zeitung”¹¹ (într-un caz

¹¹ O dovadă suplimentară a faptului că “Provinzialnachrichten” a preluat *tale-qualè* relatările din “Siebenbürger Zeitung” este împrejurarea că, în numărul 104 din 29 decembrie 1784, referindu-se la înlocuirea generalului Preiss cu generalul Fabris din fruntea Comandamentului Militar al Transilvaniei, ziarul vienez a afirmat că anunțase această știre încă în numărul său 98, în care această informație însă nu apare. O găsim în schimb publicată în numărul 98 din 6 decembrie 1784 al “Siebenbürger Zeitung”.

știrea a fost completată cu o relatare din “Pressburger Zeitung”), alte patru relatări, adică 16%, au fost reproduse din “Wiener Zeitung”, în vreme ce pentru șapte știri, adică 28%, nu s-a putut stabili sursa de proveniență. În cele ce urmează nu vom purcede la comentarea știrilor preluate de “Provinzialnachrichten” din “Siebenbürger Zeitung” sau din “Wiener Zeitung”, o exegeză a acestora fiind deja făcută.¹² Ne vom opri doar la unele elemente care socotim că se cuvin relevate. Astfel, preluând știrea ziarului sibian despre cuvântarea ținută credincioșilor săi la jumătatea lunii noiembrie 1784 de către Martin Arz, pastorul luteran din Sebeș, credem că “Provinzialnachrichten” a reprodus-o tocmai datorită mesajului acesteia, de luminare a poporului, cu referire specială la români, prin educație și religie, ideal promovat cu toată convingerea de împăratul Iosif al II-lea.¹³ Deloc întâmplătoare socotim că este și știrea preluată tot din “Siebenbürger Zeitung”, din care un cititor vienez atent putea deduce caracterul național al răscoalei românești din Transilvania, prin sugerarea destul de transparentă a identității între nobili și unguri.¹⁴ “Provinzialnachrichten” n-a preluat însă întotdeauna în întregime știrile publicate de “Siebenbürger Zeitung”. Astfel, în ediția sa din 1 ianuarie 1785 ziarul vienez a publicat doar prima parte din relatarea ziarului sibian referitoare la măsurile luate la Timișoara de comisarul regal, contele Anton Jankovich, pentru a preveni extinderea răscoalei românești în Banat și pentru combaterea acțiunilor tot mai îndrăznețe ale lotrilor. În continuarea știrii, “Provinzialnachrichten” a publicat un comentariu extrem de acid și o caracterizare nimicitoare a românilor, preluată parcă din diatribele antiromânești ale lui “A Magyar Hirmondó”. Situația este cu atât mai surprinzătoare cu cât până atunci ziarul vienez păstrase o certă decență și se ferise de astfel de ieșiri. În ediția sa din 8 ianuarie 1785, după ce a reprodus știrea preluată din “Siebenbürger Zeitung” cu privire la calmarea situației din Transilvania, ziarul vienez a socotit totuși că era bine să ignore fraza de încheiere: “Probabil că este primul semn, că aceștia [românii – n.n.] se vor liniști într-adevăr încetul cu încetul”. Oare eliminarea acestei fraze nu s-a datorat cumva faptului că “Provinzialnachrichten”, care apărea în capitala Imperiului, împărtășea temerile persistând încă acolo cu privire la restabilirea liniștii depline în Transilvania? În schimb în momentul în care a aflat prin intermediul “Siebenbürger Zeitung” de încetarea completă a “tulburărilor” din Transilvania odată cu prinderea lui Horea și Cloșca, ziarul vienez a socotit de cuviință să adauge acestei știri propriul comentariu în ediția sa din 5 februarie 1785: “În urma prinderii lui Horea, tulburările din patria noastră au luat sfârșit și, deși le-am putea relata abonaților noștri încă multe știri importante despre

¹² Edroiu, *Răsunetul european*, 50–70.

¹³ “Provinzialnachrichten,” nr. 97 din 4 decembrie 1784.

¹⁴ “Provinzialnachrichten,” nr. 99 din 11 decembrie 1784.

aceste evenimente criminale, totuși ne vedem nevoiți să le aducem la cunoștință, că nu o putem face. De aceea le cerem scuze domnilor noștri corespondenți”. Mențiunea mai din urmă vrea să le lase impresia cititorilor ziarului, că acesta beneficiase de colaborarea unor corespondenți, în vreme ce sursa informațiilor era, de fapt, “Siebenbürger Zeitung”. La fel ca alte ziare ale vremii, nici “Provinzialnachrichten” n-a fost imun la răspândirea unor știri de-a dreptul din domeniul fanteziei. Astfel, dintr-o sursă pe care n-am reușit să o stabilim, ziarul vienez a publicat în numărul său din 12 februarie 1785 știrea că Horea ar fi reușit să evadeze din arestul de la Alba Iulia. Având informații întemeiate pe alte relatări, “Provinzialnachrichten” s-a grăbit însă să dezmință pe loc știrea care, probabil, le va fi dat frisoane multora. De altfel, ziarul vienez a ținut ca, în ediția sa din 19 februarie 1785, să-l dezavueze pe ziaristul de la “Pressburger Zeitung”, care preluase din “Pester Intelligenzblatt”, fără a o controla, știrea neverosimilă despre refugiarea lui Horea în Țara Românească.¹⁵ Tot în rândul știrilor fanteziste preluate de “Provinzialnachrichten” dintr-o sursă încă obscură s-a numărat cea din numărul din 11 mai 1785, potrivit căreia printre armele confiscate după răscoală de la țărani cele mai multe ar fi fost puști turcești, fapt care îndreptătea bănuiala că răsculații ar fi primit ajutor în taină de la turci. Răspândirea acestui zvon în rândul opiniei publice din monarhie nu era deloc întâmplătoare: războiul cu Poarta, “dușmanul ereditar”, era așteptat să izbucnească în orice moment, iar stârnirea unui climat corespunzător de neîncredere în vecinul duplicitar nu putea fi decât în beneficiul politicii imperiale. În fine, în ediția sa din 24 septembrie 1785, ziarul vienez le-a oferit cititorilor săi – dintr-o sursă pe care nu am reușit să o stabilim¹⁶ – știrea senzațională că 36 dintre răsculații întemnițați în cazematele de la Alba Iulia ar fi reușit să evadeze după ce săpaseră un tunel până la șanțul cetății. În mod cu totul surprinzător, “Provinzialnachrichten” nu a publicat însă nicio știre despre Patenta de desfințare a iobăgiei (22 august 1785), cu toate că “Wiener Zeitung” (în numărul său din 7 septembrie 1785) și mai apoi “Siebenbürger Zeitung” (în numărul său din 19 septembrie 1785) făcuseră public textul acesteia.

În legătură cu încrederea care se cuvenea acordată știrilor de presă, mai ales datorită caracterului lor partizan, sunt cât se poate de relevante două opinii provenind chiar din mediul jurnalistic. Astfel, în numărul 104 din 29 decembrie 1784, unul dintre redactorii lui “Pressburger Zeitung” a scris următoarele în deplină cunoștință de cauză: “Zvonurile răspândite despre răscoala românilor

¹⁵ De altfel și “Siebenbürger Zeitung” a calificat încă din ediția sa din 3 februarie 1785 drept “o greșeală grosolană” știrea răspândită de “Pester Intelligenzblatt”, vezi *Izvoarele răscoalei lui Horea*, 57–58.

¹⁶ În “Siebenbürger Zeitung” ultimile știri despre răscoala românească din Transilvania, respectiv despre urmările ei, au apărut în ediția din 8 august 1785.

de diferite gazete din afară sunt redată atât de contradictoriu, de cu totul eronat și de ridicol, încât pentru a restabili adevărul trebuie să le sancționăm cu atât mai mult, cu cât istoricului îi va fi și mai greu să aleagă din aceste știri contradictorii, de cele mai multe ori inventate, faptele care s-au întâmplat cu adevărat. Astfel, toate aceste gazete sunt pentru el cea mai proastă sursă. Ni se pare cu totul de prisos să amintim toate știrile absurde care au fost tipărite. Ne-am atins însă scopul dacă afirmăm, că abia a șasea parte a relatărilor despre răscoala românilor are vreun temei, ba chiar și adevărul pe care îl cuprind este pus în umbră de lucruri colaterale și de perifraze”.¹⁷ La fel de tranșant este și ziarul de limbă slovacă “Presspurské Nowiny”, care afirmă următoarele în ediția sa din 1 ianuarie 1785: “Ceea ce scriu jurnaliștii provinciali despre această rebeliune a românilor este doar o legendă zămislită, plină de diverse povești false și caraghioase. Considerăm că este inutil să le comunicăm publicului, presupunând că nici a șasea parte despre răscoala românilor din acele povești răspândite nu se bazează pe adevăr, iar ceea ce ar părea în ele adevărat, fiind preluat în atâtea rânduri și adăugând probleme laterale, se amestecă și își pierde sensul”.¹⁸ Judecata cea mai aspră și mai pertinentă i se datorează însă lui Jacques Pierre Brissot (1754–1793), fruntașul girondin din timpul Revoluției Franceze, în binecunoscuta sa filipică adresată în 1785 împăratului Iosif al II-lea (*Seconde lettre d’un défenseur du peuple à l’Empereur Joseph II sur son règlement concernant l’émigration et principalement sur son révolte des Valaques, où l’on discute à fond le droit de révolte du peuple*): “Chiar și atunci când [gazetele] vorbesc [despre răscoală] trebuie, oare, crezute? Nu sunt, oare, aceste gazete niște surse corupte? Nu sunt, oare, în fiecare guvern vândute șefilor acestora, miniștrilor lor? Nu au, oare, redactorii lor îmboldiți ordinul să treacă sub tăcere adevărurile favorabile popoarelor, la fel și greșelile administrației? În fine, nu este asta, oare, o nouă conspirație pentru a înșela posteritatea cu privire la evenimentele din secolul prezent? ... Prin urmare, nu trebuie dată nici o crezare relatărilor cel puțin suspecte ale gazetarilor cu privire la răscoala românilor. Greșelile lor, nevolnicia lor au fost exagerate, rezistența le-a fost denaturată ca fiind un atac, iar apărarea ca fiind un asasinat. Totul a fost bine calculat, totul a fost bine

¹⁷ Izvoarele răscoalei lui Horea, 88: *Die in verschiedenen auswärtigen Blättern von dem Wallachen-Aufstand verbreiteten Gerüchte sind so widersprechend, grundfalsch und lächerlich angeführt worden, daß wir sie zur Steuer der Wahrheit hier umsomehr ahnden müssen, je schwerer es dem Historiker wäre aus diesen widersprechenden, meistentheils erdichteten Nachrichten wahrhaft geschehene Tatsachen zu sammeln, so wie überhaupt alle die Blätter die schlechteste Quelle für ihn wären. Uns scheint es hier ganz überflüssig alle ungreimte gedruckte Nachricht anzuführen. Wir haben unsere Absicht erreicht wenn wir sagen, daß kaum der sechste Theil in jenen Berichten vom Wallachen-Aufstande seinen Grund habe, selbst das Wahre in selben ist schon mit vielen Nebendingen und Periphrasen verdunkelt worden.*

¹⁸ Izvoarele răscoalei lui Horea, 53.

însăilat pentru a-i transforma în criminali și pentru a oferi o justificare acestori “nobili” iluștri care îi tiranizau și administrației care se preta la vexațiunile lor”.¹⁹ Doar având în minte acest avertisment de acum mai bine de două secole, un memento rămas de actualitate, va putea fi cumpănită cu dreptate contribuția presei la cunoașterea mării mișcări sociale și naționale a românilor transilvăneni din 1784.

1

Siebenbürgen.

c) Bezähmung der gegen ihre Grundherren empörten Wallachen

Die rohen Wallachen, welche sich im Hunyader Komitate seit dem 1ten vorigen Monats zusammengerottet und mehrere Gewaltthätigkeiten und Verheerungen gegen die Edelleute, ihre Grundherren, und alles Eigenthum derselben verübet, auch in die benachbarten ungarischen Gespanschaften selbst Einfälle gewagt hatten, sind den neuesten Nachrichten zufolge durch die k.k. Truppen, welche gegen sie angerückt sind, bereits zu Paaren getrieben und zur Ruhe gebracht worden. Des Kaisers Majestät haben den Grafen Jankowitz und den General Papilla als Bevollmächtigte dahin gesandt, um über das Vergangene eine genaue Untersuchung anzustellen, die Schuldigen bestraffen und alles Nöthige zu verfügen um Ruhe, Ordnung und Sicherheit auf einen dauerhaften Fuß herzustellen.

“Provinzialnachrichten“, nr. 96 din 1 decembrie 1784, 696.

Traducere

Transilvania.

c) Înfrânarea românilor care s-au revoltat împotriva stăpânilor lor de pământ

Potrivit cu știrile cele mai recente, românii neciopliți care s-au înhăitat în comitatul Hunedoara începând cu ziua de întâi ale lunii trecute [noiembrie] și au comis mai multe acte de violență și jafuri împotriva nobililor, stăpânii lor de pământ, precum și împotriva a tot ceea ce le aparține acestora, ba încumetându-se să atace și în comitatele învecinate din Ungaria, au fost deja puși pe

¹⁹ Izvoarele răscoalei lui Horea, 416: *Et quand elles en parleroient, devoient-elles etre crus? Ces gazettes ne sont-elles pas des sources corrompues? Ne sont-elles pas dans chaque gouvernement vendues à ces chefs, à ses Ministres? Leurs redacteurs coudoiés, n'ont-ils pas ordre de taire les verités favorables aux peuples, comme les fautes de l'administration? N'est-ce pas, enfin, une nouvelle conspiration pour tromper la postérité sur les événemens du siècle présent?... On ne doit donc ajouter aucune foi aux récits au moins suspects des gazetiers dans l'insurrection des Valaques. On aura exagéré leur fautes, leur misère, travesti leur résistance en attaque, leur défense en assassinats. On aura donc tout calculé, tout bien combiné pour les rendre criminels et pour justifier ces illustres «nobles» qui les tyrannisoient et l'administration qui se pretoit à leurs vexations.*

fugă în mare număr de trupele cezaro-crăiești pornite asupra lor. Maiestatea Sa împăratul i-a trimis acolo ca împuterniciți pe contele Jankovich și pe generalul Papilla pentru a cerceta cu exactitate ceea ce s-a întâmplat, a-i pedepsi pe vinovați și a dispune tot ceea ce este necesar în vederea restabilirii de durată a liniștii, ordinii și siguranței.

2

Siebenbürgen. Nähere Nachrichten von den gegen ihre Grundherren empörten Wallachen

Zu Anfang vorigen Monats haben in dem vorigen Zarander Komitat einige zu der fiskalischen Bergherrschaft Topanfalwa gehörige wallachische Unterthanen einen plötzlichen Aufruhr erregt. Dieser breitete sich bald auf mehrere Dörfer aus und das Volk ging in seiner Verblendung so weit, daß es, ehe noch Gegenanstalten gemacht werden konnten, viele Edelleute getödtet und mißhandelt und ihre Sitze und Habschaften ausgeplündert und verheeret hat. Doch ist, sobald einige Soldaten herbeyrücken konnten und die benachbarte Edelleute sich von ihrem ersten Schrecken erholet, ihren Ausschweifungen, wozu besonders Ziel und Maaß gesetzt worden, die Ermahnung der sie eines besser behelrenden Popen und die von deren hohen Landesstelle erlassenen Patentalien vieles beygetragen haben, so daß sich die mehresten wieder zu ihrem Geschäfte und Arbeit begeben haben. Die wenige aber, die sich in unzu-dringliche Gebürge geflüchtet, sind bereits von allen Seiten so eingeschlossen, daß sie ebenfalls bald auf den nämlichen Wegen wieder zur Ruhe gebracht werden.

Müllbach, vom 14ten November. Ihnen (schreibt der Herr Korrespondent in einem Tone voll Bewegung), Ihnen werden die traurigen Scenen, welche die Empörung in den westlichen Theilen von Siebenbürgen bis itzt allenthalben eröffnet hat, nicht unbekannt seyn. Ich will sie dahero nicht mit Wiederholung der schrecklichen Auftritte, für welchen die Natur schaudert, aufs neue beunruhigen. Allein dafür melde ich ihnen eine der schönsten Handlungen, welche sie allen Biedermännern bekannt zu machen die Güte haben wollen.

Heute trat der evangelische Pfarrer in Müllbach, Herr Arz, ein Mann dessen herrlicher Charakter und dessen schöne Seele sich die Hochachtung und Liebe aller Rechtschaffenen erwirbt, als Redner auf und hielt, nach einer kurzen Uebersicht der traurigen Lage Siebenbürgens in welcher sich dasselbe jetzt befindet, eine Rede voll Salbung über die Pflichtmäßigkeit getreuer Unterthanen Josephs, sich durch einen männlichen Charakter, durch Treue gegen ihren rechtmäßigen Fürsten, besonders bey der jetzigen schrecklichen Empörung auszuzeichnen. Der vortreffliche Mann hatte seine Absicht nicht verfehlt. Alles war bey dieser schönen Rede voll Gefühl und man sahe deutlich

auf den Gesichtern aller Zuhörer Muth und Bereitwilligkeit dem geliebten Lehrer zu folgen. Man konnte leicht abnehmen wie viele Bewegungsgründe hergenommen aus der Geschichte ihrer den Fürsten getreuen Vorfahren, aus dem Verhältnisse des Unterthanen gegen den Landesfürsten, aus dem allgemeinen daraus erwachsenden Wohl, aus den vortrefflichen Vorschriften der Religion ausrichten können. Man sah Entschlossenheit alles zu wagen, alles zu opfern, nur den Namen getreuer Sachsen nicht. Diesem allen fügte der würdige Mann eine nöthige Warnung bey, diese Rebellen nicht so sehr zu hassen als vielmehr zu bedauern, indem sie, von Bösewichtern verführt, nur Werkzeuge des ausgebreiteten Verderbens wären. Ein Volk, das bey nahe ohne Unterricht, ohne Schulen, ohne Religion lebt und sich vom Vieh oft nur durch die Organisation unterscheidet, vermindert die Moralität der entsetzlichen Handlung. Man muß sie zu Menschen machen, um sie als Menschen behandeln zu können.

“Provinzialnachrichten“, nr. 97 din 4 decembrie 1784, 710-711.

Traducere

Transilvania. Știri mai amănunțite despre românii care s-au revoltat împotriva stăpânilor lor de pământ

La începutul lunii trecute [noiembrie] mai mulți supuși români, care țin de domeniul fiscal minier Câmpeni din fostul comitat al Zărandului, au dezlănțuit pe neașteptate o răscoală. Aceasta s-a extins curând în mai multe sate, iar poporul a purces atât de departe cu orbirea sa încât, înainte de a se fi putut lua măsuri împotriva lui, a ucis și a maltratat numeroși nobili, le-a jefuit și pustiit casele și bunurile. Numai că, îndată ce s-au putut apropia mai mulți soldați, iar nobilii din vecinătate și-au venit în fire din frica pe care au tras-o la început, exceselor li s-a pus capăt, lucru la care au contribuit mai ales apelurile popilor, care îi îndemnau [pe răsculați] la liniște, și patentele emise de înalta autoritate a țării [Guberniul], acestea determinând cea mai mare parte a lor [a răsculaților] să revină iarăși la treburile și la munca lor. Cei puțini, care s-au refugiat în munții de nepătruns, sunt însă încercuți din toate părțile în așa fel, încât vor fi readuși la liniște, la rândul lor, pe aceeași cale.

Sebeș, la 14 noiembrie. Dumneavoastră (scrie domnul corespondent pe un ton plin de emoție), Dumneavoastră nu vă vor fi rămas neștiute scenele triste prin care s-a manifestat până acum revolta, peste tot în părțile de apus ale Transilvaniei. De aceea nu doresc să vă răscolesc din nou și să repet prezentarea episoadelor cumplite, de care firea omenească se cutremură. Din acest motiv vreau să vă înfățișez una dintre acțiunile cele mai frumoase, cu rugămintea să o faceți cunoscută tuturor oamenilor de bine.

Astăzi domnul Arz, preotul evaghelic din Sebeș¹, un bărbat care și-a câștigat stima și afecțiunea tuturor oamenilor onești datorită caracterului său minunat și

sufletului său ales, a ținut o cuvântare [în biserică]. După ce a trecut în revistă pe scurt situația tragică în care se găsește în prezent Transilvania, el a evidențiat în cuvântarea sa plină de semnificație îndatoririle unui supus credincios al [împăratului] Iosif, atitudine care trebuie să se remarce mai ales în timpul revoltei înspăământătoare de acum, printr-o atitudine bărbătească și prin credință față de principele legitim. Excepționalul bărbat nu a greșit defel ținta vorbelor sale. Auzindu-i cuvintele, toți cei de față au fost cuprinși de o emoție puternică. Pe fețele tuturor ascultătorilor se putea citi cu limpezime curajul și voința de a-și urma dascălul iubit. Din această atitudine se poate deduce cu ușurință faptul, cât de mult se poate obține prin înfățișarea pildelor culese din istoria înaintașilor credincioși principelui lor, din raporturile supușilor cu domnul țării, din binele de obște născut din acestea, din preceptele minunate ale credinței. S-a văzut hotărârea tuturor [celor prezenți] de a cuteza la orice, de a jertfi totul, cu excepția renumelui de sas credincios. Respectabilul bărbat le-a mai adăugat vorbelor sale un avertisment necesar: nu se cădea, ca acești rebeli să fie atât de mult urâți, ci mai cu seamă compătimiți, deoarece fuseseră induși în eroare de niște nelegiuți, ei fiind doar unelte ale nenorocirii care se întinsese. Un popor care trăiește aproape fără de învățământ, fără de școli, fără de religie și se deosebește de vite doar prin organizare, duce moralitatea într-un abis cumplit. Toți trebuie transformați în oameni, pentru a putea fi tratați ca niște oameni.

¹ Martin Arz (1738–1805), preot evanghelic (luteran) și profesor; după studii de teologie la Universitatea din Tübingen (1759–1763) revine în Transilvania, fiind timp de opt ani vicerector, apoi rector (1772–1776) al Gimnaziului evanghelic din Sibiu. Între 1776 și 1781 a fost preot evanghelic la Gârbova, apoi, până la moarte (1805), preot evanghelic al orașului Sebeș. Autor al mai multor scrieri teologice și didactice. Pentru viața și activitatea sa, vezi necrologul publicat în “Siebenbürgische Provinzial-Blätter”, 2, nr. 3 (Sibiu, 1807): 254–270.

3

Siebenbürgen. Trauriger Auftritt der gegen ihre Grundherren empörten Wallachen

Hermannstadt, den 25ten November. Folgendes Tagebuch aus Dewa erhalten wir nicht nur von einem Manne der alle Begebenheiten mit angesehen und alle Verlegenheiten der armen Dewenser mitgeföhlt, sondern noch über, das von einem Manne, der in Schrift und Ausdruck zwar ungelehrt aber das ehrlichste und wärmste Herz verräth. Wir wollen daraus nur die Begebenheiten ausheben, um den Leser, der der Weitläufigkeit Feind ist, mit allem Überflusse zu verschonen. Nach einem kleinen Eingang, worinnen der Verfasser alle jene tragischen Auftritte beröhrt, davon man im ganzen Lande spricht und wo er unter andern berichtet, daß sich die Empörer gleich anfangs in fünf Partheyen

getheilet, fährt er also fort: “In Dewa haben wir es (die Unruhen) vernommen am 3ten November, da sich diese Aufwiegler Abends förmlich melden ließen. Die Furcht vor denselben war so groß, daß sich das Schrecken allgemein verbreitete und den folgenden Morgen, den 4ten November, flüchteten schon alle Edelleute mit ihrem Besten, was sie fortbringen konnten, nach Hunyad ins Schloß. Viele begaben sich auch in das Dewaer Bergschloß und eine ansehnliche Zahl nahm ihre Zuflucht mit Weibern und Kindern auf Hermannstadt und in andere haltbare Plätze. Aermere Leute vergruben ihr Bischen Armuth in die Erde. Den nämlichen Tag rückten zwo Kompagnien Gränizer an, nebst 50 Husaren, welchen man das Pulver auf Wägen nachführte. Um 2 Uhr in der Nacht schlugen die Tambours Lärm in allen Gassen und man sahe ohngefähr eine Stunde weit von Dewa einen Edelhof im Feuer stehen. Die Husaren postirten sich an den Maros, kupirten die Schiffe und verhinderten dadurch, daß die Bande, welche jenseits des Flusses hausete, die Verwegenheit unterließ in der ersten Konsternazion Dewa selbst anzufallen. Am folgenden Morgen sahe man das Gesindel in unzähliger Menge an dem entgegengesetzten Ufer. Sie eilten aber bald fort und schlugen sich gegen Osten. Diesen Tag (den 5ten) sahe man demohnerachtet noch 2 Dörfer im Feuer, und zween Spione von dieser Rotte ertappte man in Dewa selbst, welche gleich festgesetzt wurden. Die Anzahl der Soldaten vermehrte sich auf 300 und noch andere 50 Husaren. Den 6ten, als Sonnabend, verbreitete sich die Nachricht, daß sie wieder zu den obigen Dörfern umgekehrt wären, um den Rest vollends zu verderben. Man sahe wirklich bis Sonntag frühe eins derselben an drey Orten brennen. Sonnabend noch wurde jeder Soldat mit 40 Patronen versehen. Zur Zeit war die Anstalt getroffen, denn die Räuber hatten es gewagt mit Holzflößen herüber zu schwimmen, und gegen 5 Uhr Abends war eine große Parthey diesseits des Stroms. Das Schrecken war entsetzlich. Die Leute verliefen sich in Weinberge und Wälder. In der Festung und in der Stadt wurde mit den Glocken gestürmet und die Edelleute giengen schaarenweise bekümmert auf den Mauren des Bergschlosses herum, voll Furcht daß alle Augenblicke ihre Häuser im Feuer aufgehen würden. Die Tambours schlugen indessen Lärm und die Soldaten rückten vor die Stadt aus. Viele Ungarn und Bürger begleiteten sie mit ihrem Gewehre. Ehe man sich aber noch recht besinnen konnte, stund schon eine Scheune im Brand und ein grässliches Geschrey: Feuer her, steckt an! erfüllte die Luft. Man konnte sie anders ohnmöglich abwehren als daß die Soldaten selbst Feuer unter sie gaben, wodurch etliche blessirt und die übrigen zum Ausreissen genöthigt wurden. Ohngefähr 40 blieben todt auf der Wahlstadt. Dier Husaren sprengten den Flüchtigen nach, und weil der Vorfall gegen 8 Uhr Abends geschah, so blieben sie die ganze Nacht durch vorm Stadthor im Gewehre. Einige Gefangene brachte man ein. Diesen Tag

wurde von den Calvinern keine Glocke gezogen, keine Kirche geöffnet. Die katholischen Religionsverwandten feyerten zwar ihren Gottesdienst, allein um 8 Uhr war schon wieder alles in Konsternazion. Das jetzige Schrecken verursachten 8 Wallachen, welche aber mit sichern Pässen aus der Wallachey versehen waren, und passirten. Gleich darauf rapportirten aber die Husaren, daß jenseits des Flusses ein starker Theil in einem Wirthshause säße, andere aber in der Gegend herum plünderten. Gleich wurden einige Husaren beordert, zu denen sich eine Anzahl Edelleute fügte, und vom diesseitigen Ufer sie um die Ursache ihrer Raserey befragten. Sie erhielten keine andere Antwort, als daß sie gesonnen wären nicht eher zu ruhen, bis sie nicht alle Ungarn umgebracht hätten. Und gleich machten sie Miene, noch einmal über den Strom zu kommen. Und wenn Gott nicht selbst den Streich abgewandt hätte, so hätten sie um Mittag ein fürchterliches Unglück über Dewa gebracht. Die Husaren hielten zwar in dem gewöhnlichen Wege strenge Wacht, allein sie fanden eine Stunde oberhalb des Marktes bey einem Dorf Gelegenheit einige zu liefern, welche dem ganzen Trupp, den man hier auf 400 Köpfe rechnete, die Schiffe hinüber schaffen sollten. Sie thaten es mit so gutem Erfolg, daß man sie aus der Festung nicht eher gewahr ward, als bis sie nur noch eine Viertelstunde weit von Dewa waren. Die Sturmglocke ward gezogen, Lerm geschlagen und die Soldaten rückten ihnen 350 Mann stark entgegen. Wer nur von den Ungarn ein Pferd hatte, setzte sich darauf. Die übrigen giengen zu Fuß nach, Bürger und Pöbel mit Heugabeln, Sensen etc. etc. bewaffnet, ein wunderbarer Klumpen. Sie umringten also die Aufrührer ohne sonderbare Mühe und trieben sie den Infanteristen in die Hände. Indessen hatte sich ein neuer Schwarm an dem Ufer des Maros versammelt, welche zueilten um ihren Kameraden zu Hülfe zu kommen. Die Husaren kupirten aber die Schiffe, welche das erste Komplot herüber gebracht hatten, und bey dieser Gelegenheit geschah es, daß die Räuber Feuer vom andern Ufer gaben und 3 Husaren blessirten. Das Feuer wurde aber ganz natürlich mit mehr Force erwiedert. Sie hielten es auch nicht lange aus, sondern, nachdem einige ins Gras gebissen hatten, nahmen die anderen unter fürchterlichen Drohungen die Flucht. Da sich aber die Gefangenen in der Klemme und allein sahen, so wandten sie auch noch ihr bischen Ohnmacht an, um sich aus dem Gedränge zu wickeln. Man tummelte sich eine Weile übereinander und sahe sich endlich genöthigt alle Schonung auf die Seite zu thun. Hundert und vierzig Mann gestümmelt oder todt blieben auf dem Platze. Eine beträchtliche Anzahl hatte sich durchgeschlagen und suchte durch Schwimmen über den Maros zu kommen. Sie blieben aber im Wasser. Die sich freywillig ergaben, wurden eingefangen und auf Dewa gebracht. Darunter waren 11, 14, 20 bis 30jährige Leute, Weiber und Jungfern und Mädchen durcheinander. Dieser Rummel fiel also Sonntags Nachmittag zwischen 2 und 3 Uhr vor. Die

Gefangenen blieben die Nacht, mit Stricken zusammen gekoppelt, in dem von Hallerischen Hause. Am folgenden Morgen brachte man sie in die Vestung hinauf. Jeder Edelmann kannte hier seinen Unterthanen. Sie wurden bis aufs Hemd entkleidet und ihr Anzug den Soldaten ausgetheilt. Drauf kamen sie ins Verhör und 20zigen wurde der Proceß gemacht. Unter diesen befanden sich auch vier deutsche Bergknappen, welche aussagten, daß sehr viele andere aus den Bergwerken fortgeloßen und sich unter die Bande befänden. Sie beschrieben den Anzug des Anführers und gaben seine Rotte auf etliche unbestimmte 1 000 an. Um 3 Uhr Nachmittags gieng die Exekution vor sich. Der Kopf wurde ihnen nach der Reihe herabgeschlagen und der Körper in eine Schanz geworfen und eingescharrt. Dienstags wurden noch 14 hingerichtet, die man neben die Landstraße begraben hat. Zwey Weiber und ein Bube von 12 Jahren wurden pardonirt und nur durch den Henker mit Ruthen gezüchtigt. Soviel, schließt der Verfasser, hat sich vom 3ten bis 9ten November in unserer Dewaer Gegend ereignet”.

“Provinzialnachrichten”, nr. 99 din 11 decembrie 1785, 742-745.

Traducere

Transilvania. Acțiunea tragică a românilor revoltați împotriva stăpânilor lor de pământ

Sibiu, 25 noiembrie. Din Deva primim nu numai jurnalului unui bărbat care a fost martor ocular la toate evenimentele, resimțind în același mod toate năpastele îndurate de bieții oameni din Deva, ci deopotrivă mărturia unui om care, chiar dacă nu este iscusit în ale scrisului și exprimării, ni se dezvăluie ca un suflet cât se poate de cinstit și de cald. Din această relatare vom extrage doar cele întâmplare, pentru a-l scuti pe cititorul, adversar al proximității, de orice este de prisos. După o mică introducere, în care autorul se referă la toate evenimentele tragice despre care se vorbește în întreaga țară, amintind printre altele că răzvrătiții s-au împărțit încă de la bun început în cinci cete, el continuă astfel: “La Deva am aflat (despre tulburări) la 3 noiembrie, atunci când, în cursul serii, răsculații s-au arătat în carne și oase. Frica de ei era așa de mare, încât groaza s-a răspândit pretutindeni. În dimineața zilei următoare, 4 noiembrie, toți nobilii s-au refugiat în castelul de la Hunedoara, luând cu sine ceea ce aveau mai de preț. Mulți s-au adăpostit și în cetatea de pe dealul de la Deva, iar un număr însemnat a fugit spre Sibiu și spre alte locuri sigure. Oamenii mai săraci și-au îngropat în pământ agoniseala lor puțină. În aceeași zi au sosit două companii de grăniceri și 50 de husari. Praful de pușcă era transportat cu căruțele în urma lor. La ora 2 din noapte toboșarii au bătut alarma prin toate ulițele. La o depărtare cam de o oră de Deva se putea zări o curte nobiliară cuprinsă de flăcări. Husarii au ocupat poziții la Mureș și au tăiat legăturile vaselor. Astfel au împiedicat

tentativa adunăturii [de răsculați] aflată dincolo de râu să atace Deva, aflată în stare de consternare. În dimineața următoare, adunătura, într-un număr parcă fără de sfârșit, a fost zărită pe malul opus [al Mureșului]. Peste puțin timp aceasta a plecat de acolo și s-a îndreptat spre răsărit. Cu toate acestea, în aceea zi (de 5 noiembrie) au fost zărite două sate care erau cuprinse de flăcări. La Deva au fost prinse două iscoade ale acestei gloate; au fost aruncate deîndată în închisoare. Numărul soldaților a crescut la 300; acestora li s-au alăturat alți 50 de husari. Sâmbătă, în ziua de 6 [noiembrie], s-a răspândit știrea, că răzvrătiții s-ar fi întors iarăși în satele amintite mai sus, pentru a distruge tot ceea ce mai rămăsese întreg. Într-adevăr, până în dimineața zilei de duminică unul din aceste sate mai ardea în trei locuri. Încă de sâmbătă seara fiecare soldat primise 40 de cartușe. Măsura fusese luată la timp, deoarece tâlharii încercaseră să treacă dincoace [de Mureș], folosindu-se de plute. Spre ora 5 seara o ceată mare apucase să treacă deja dincolo de fluviu. Groaza a sporit la culme. Oamenii se ascundeau prin vii și păduri. În cetate și în oraș clopotele au dat alarma. Pâlcuri de nobili se plimbau îngrijorați pe zidurile cetății de pe deal, cuprinși de teama că în orice moment casele le-ar putea pieri în flăcări. Între timp toboșarii au început să bată tobele, iar soldații au ieșit în fața orașului. Erau însoțiți de numeroși unguri și cetățeni înzestrați cu puști. Înainte de a-și putea da seama cineva, o șură fusese deja cuprinsă de flăcări, fiind auzite strigăte cumplite: Puneți foc, aprindeți totul!, răsuna cu putere pretutindeni. Răzvrătiții nu mai puteau fi respinși decât dacă soldații deschideau focul asupra lor, lucru care s-a și întâmplat. Câțiva au fost răniți, iar ceilalți au fost nevoiți să o ia la fugă. În jur de 40 de răzvrătiți au rămas morți. Husarii s-au luat după fugari. Deoarece incidentul a avut loc spre ora 8 seara, husarii au rămas la datorie pe tot timpul nopții în fața porților orașului. Au fost luați și câțiva prizonieri. În această zi calvinii n-au tras clopotele și nici o biserică a lor n-a fost deschisă. Credincioșii catolici și-au ținut, ce-i drept, slujba, dar la ora 8 groaza îi cuprinsese din nou pe toți. Teama de acum le fusese produsă de opt români, care veniseră însă din Țara Românească având însă pașapoarte valabile. La puțin timp după aceea husarii au raportat că, dincolo de râu, un grup mare de răzvrătiți s-ar afla într-o cârciumă, iar alții ar jefui prin împrejurimi. Deîndată au fost trimiși câțiva husari, cărora li s-au alăturat mai mulți nobili, pentru a-i întreba pe răzvrătiții de pe celălalt mal, cu privire la motivul faptelor lor necugetate. Li s-a răspuns doar atât: că nu aveau de gând să se potolească până când nu i-ar fi omorât pe toți ungurii. De altfel au dat imediat de înțeles, că aveau de gând să treacă încă o dată peste fluviu. Dacă însăși Dumnezeu nu ar fi îndepărtat acea lovitură, atunci la amiază asupra Devei s-ar fi abătut o nenorocire cumplită. Ce-i drept, husarii țineau sub supraveghere strictă calea de acces, dar răsculații au găsit ocazia potrivită într-un sat aflat mai în sus [pe Mureș], la o oră depărtare de

târg, pentru a trece câțiva dincolo de râu. Apoi ar fi urmat să treacă întreaga ceată cu vasele. Aici, ea este evaluată la 400 de oameni. Acțiunea le-a reușit răsculaților atât de bine, încât au fost zăriți din cetate abia pe când se aflau la o depărtare de un sfert de oră de Deva. A fost tras clopotul de alarmă, s-a bătut toba, iar soldații în număr de 350 au pornit împotriva răsculaților. Ungurii care aveau un cal s-au aruncat în șea. Ceilalți i-au urmat pe jos împreună cu cetățenii [târgului] și cu plebea, fiind înarmați cu furci, coase etc. etc. – o adunătură cât se poate de pestriță. I-au înconjurat pe răzvrățiți fără mare efort și i-au mânat spre infanteriști. Între timp, pe malul Mureșului se adunase o nouă ceată, care se grăbea să vină în ajutorul camarazilor ei. Husarii au pus însă mâna pe vasele cu care trecuse primul grup. Atunci tâlharii au tras de pe celălalt mal, rănindu-i pe trei dintre husari. Focurilor de armă i s-a răspuns însă cât se poate de firește cu vigoare și mai mare. Răzvrățiții n-au rezistat mult, ci, după ce câțiva dintre ei au dat ortul popii, ceilalți au luat-o la fugă, proferând amenințări cumplite. Cei înconjurați, văzându-se la strâmtoare și singuri, s-au folosit de bruma lor de minte pentru a încerca să scape din învâlmășeală. Preț de câteva minute a avut loc o încăierare, iar atacatorii s-au văzut până la urmă siliți să renunțe la orice milă. La locul ciocnirii au rămas răniți sau morți 140 de oameni. Un număr mare [dintre răsculați] a reușit să scape, încercând apoi să treacă Mureșul înot, numai că s-au înecat. Cei care s-au predat de bună-voie au fost luați prizonieri și aduși la Deva. Printre ei se aflau de-a valma bărbați, femei, tinere și fete de 11, 14, 20 și 30 de ani. Această ciocnire a avut loc duminică după amiază între orele 2 și 3. Pe timpul nopții prizonierii legați cu funii au rămas în casa [familiei] von Haller. În dimineața următoare aceștia au fost duși sus, în cetate. Acolo, fiecare nobil își cunoștea supușii. Prizonierii au fost dezbrăcați până la cămașă, iar hainele lor au fost împărțite soldaților. Apoi au fost interogați, iar la 20 dintre ei li s-a făcut proces. Între aceștia se aflau și patru mineri germani, care au declarat că mulți alții dintre ei fugiseră de la mine și s-ar afla în ceata [răzvrătiților]. Ei au descris îmbrăcămintea conducătorului și au evaluat ceata lui la câteva mii de oameni. La ora 3 după-amiază a avut loc execuția. Capetele le-au fost retezate unul după altul, iar trupurile aruncate unele peste altele într-un șanț și acoperite cu pământ. Marți au fost executați încă 14 [răzvrățiți], care au fost înmormântați lângă șosea. Două femei și un băiat de 12 ani au fost grațiați, fiind pedepsiți la bătaia cu vergile aplicată de călău. Asta s-a întâmplat – încheie autorul relației – de la 3 la 9 noiembrie în ținutul nostru al Devei”.

4

Siebenbürgen. Von den tumultuirenden Wallachen

a) *Hermannstadt, den 6ten December.* Die enormen Ausschweifungen der Rebellen im vereinigten Hunyader und Zarander Kreise haben, wie billig, den

Arm der Gerechtigkeit und ihr Schwert zur Ahndung aufgefordert. Es sind also den 25ten November von den hier zu Lande tumultuirenden Wallachen folgende eingefangen und als befundene Aufrührer und Aufwiegler des Pöbels exequirt worden. In *Karlsburg* ist der *Uibar Urs*, als ein aufgenommener Sohn des Horä, lebendig an Spieß gezogen worden; dann sind *Szingetyan Thoma*, *Muntyan Waszilie* und *Muntyan Szav* enthauptet und ihre Köpfe auf Pfähle gesteckt und die Rumpfe aufs Rad gelegt worden; *Muntyan Jakob* und *Martin Iremie* sind gerädert. In *Müllbach* ist ein gewisser *Mihok* geköpft, dann in vier Theile zerhauen und ausgesteckt worden.

b) *Klausenburg, vom 19ten November.* Ganz Klausenburg ist in Bewegung. Die Rebellen haben unter andern neuerdings das Landgut des Grafen Sigmund Thorozkai, St. György, geplündert und vor mehr als 120000 fl. an Mobilien, Juwelen u.d.gl. zu Grunde gerichtet. Tag und Nacht werden starke Wachen ausgeschickt. Unsre Zigeuner müssen die verlohrene Wache ausmachen. Alle Gewehre werden ausgesucht. Die Stücke oder Hacken sollen je eher je besser probirt werden. Der ganze Adel ist etwa am 17ten diese Monats den Rebellen entgegen gerückt. Ein und zwanzig hat man schon bey uns eingeführt und jetzt eben bringt man abermal 39 von Torda herzu. Drey hat man in unseren Weingärten herein gebracht, davon aber einer entwischt ist. Sie haben dort einem Arbeiter die Arme und den Kopf entzwey geschlagen. Sein Geschrey lockte mehrere herbey, die sich dann der Mörder bemächtigten. In der Stadt leben wir aber zur Zeit noch ruhig.

c) *Neuarad.* Auch in unsrer Gegend sind die Wallachen, durch die Siebenbürger Aufrührer verleitet, Mordbrenner geworden und haben gegen 15 Edelhöfe eingäschert, wenn sie gleich keine eigentliche Mordthat gewagt haben. In *Otwos* wollten sich auch die wenigen dort angesiedelten Deutschen in den seltsamen kaiserlichen Befehl fügen. Ihr Pastor aber, ein kluger evangelischer Prediger, ermahnte sie, sich den Befehl zeigen zu lassen, und da kam ein Kalender von anno 1782 zum Vorschein, welches die Aufrührer mit allem Ernst als kaiserlichen Befehl vorzeigten. Man hat auch hier von diesen bedauerungswürdigen Unglücklichen gegen 30 eingezogen. Sie waren so äußerst dumm, daß sie selbst ihre Mitschuldigen auf Befehl des gegen sie vorgerückten Rittmeisters in Arrest brachten. Ich erfreue mich, daß sie keine Kanonen haben, obschon ich sehr zweifle, daß man Gebrauch davon machen wird, denn diese gehören nur für Feinde, nicht für die von einigen Betrügnern verführten Unterthanen, die bey ihrem Unsinn, durch einen Kalender mit rothen Buchstaben verleitet, den Befehl des Fürsten zu befolgen glauben.

Der Herr Graf von Jankowitsch und der Herr General Papilla sind von allerhöchsten Orten zu Kommissären ernannt, welche unmittelbar aus Wien heraufkommen um die wahren Umstände dieser Rebellion zu untersuchen.

Zugleich wird Se. Excellenz der Herr General-Feldzeugmeister von Fabris als kommandirender General in unsrem Großfürstenthum erwartet.

Vorläufig ist aber von der Landesmiliz an der südlichen Gränze ein Kordon, damit man den Aufrührern den Weg zum Ausreißen versperre.

“Provinzialnachrichten“, nr. 102 din 22 decembrie 1784, 791-792.

Traducere

Transilvania. Despre românii răsculați

a) *Sibiu, la 6 decembrie.* Excesele cumplite ale rebelilor în cercurile unite ale Hunedoarei și Zărandului au reclamat drept pedeapsă, așa cum se cuvenea, intervenția brațului justiției și a sabiei acesteia. Prin urmare, la 25 noiembrie din rândul românilor răsculați de aici din țară au fost prinși și executați cei socotiți drept căpetenii și instigatori ai gloatei. La *Alba Iulia* a fost tras de viu în țepă *Uibar Urs*, un fiu adoptiv al lui Horea; au fost decapitați *Sânghetean Toma*, *Muntean Vasile* și *Muntean Sav*, iar capetele le-au fost înfipte în pari și trupurile puse pe roată; *Muntean Iacob* și *Martin Irimie* au fost frânți cu roata. La *Sebeș* a fost decapitat un anume *Mihoc*; apoi a fost tăiat în patru, iar părțile trupului său au fost expuse public.

b) *Cluj, la 19 noiembrie.* Întreg Clujul este în fierbere. Recent, rebelii au jefuit printre altele moșia Sângeorzul Trăscăului¹, care îi aparține contelui Sigismund Thoroczka. Paguba în bunuri distruse, mobile, bijuterii și altele asemenea este mai mare de 120000 de florini. Zi și noapte sunt trimise patrulare puternice. Țigani noștri trebuie să țină loc gărzilor plecate în patrulare. Sunt căutate toate puștile. Tunurile și armele de foc urmează să fie folosite cât de curând, ceea ce este cu atât mai bine. În jurul zilei de 17 al acestei luni [noiembrie] întreaga nobilime a pornit împotriva rebelilor. La noi au fost deja închiși 21 dintre ei. Tocmai acum sunt aduși de la Turda alți 39. Trei [răsculați] au fost prinși în viile noastre, dar unul dintre ei a reușit să scape. I-au tăiat unui lucrător mâinile și i-au crăpat capul. La strigătele acestuia au alergat mai mulți oameni, care i-au prins pe ucigași. În oraș încă trăim liniștiți.

c) *Aradul Nou.* Și în părțile noastre românii au fost amăgiți de răsculații din Transilvania și au devenit incendiatori. Au dat foc la în jur de 15 curți nobiliare, dar nu s-au încumetat să comită vreun act propriu-zis de omor. La *Odvoș* chiar și puținii germani colonizați acolo au vrut să dea ascultare ciudatei porunci imperiale. Pastorul lor, un înțelept predicator evanghelic, le-a spus să ceară să li se arate acea poruncă. Atunci s-a constatat că era vorba de un calendar din anul 1782, pe care răsculații îl prezentau cu toată seriozitatea drept o poruncă imperială. Și pe aici au fost arestați 30 dintre acești nefericiți, vrednici de compasiune. Au fost fie extrem de proști, fie extrem de onești când i-au predat ei înșiși pe complicitii lor căpitanului de cavalerie trimis împotriva lor. Mă bucur însă că

[soldații] nu au tunuri, cu toate că am dubii serioase că le-ar folosi, deoarece acestea sunt destinate doar dușmanilor iar nu supușilor amăgiți de niște escroci, fiind vorba de oameni induși în eroare cu un calendar cu litere roșii, crezând că dau ascultare unei porunci a principelui.

Domnul conte von Jankovich și domnul general Papilla au fost numiți de la cel mai înalt nivel drept comisari subordonați nemijlocit Vienei, cu misiunea de a cerceta împrejurările adevărate [ale izbucnirii] acestei rebeliuni. În același timp, Excelența Sa domnul general de artilerie von Fabris este așteptat ca general-comandant în Marele nostru Principat.

Deocamdată, armata a format un cordon la frontiera de sud a țării pentru a le bloca răsculaților calea de scăpare.

¹ În prezent Colțești, sat în comuna Rimetea (județul Alba).

5

Siebenbürgen.

a) Aenderung des Militärgeneralkommando daselbst

Herrmannstadt, den 13ten December. Der Herr Feldzeugmeister und Kommendant von Siebenbürgen, Freyherr von Preiß, ist in Ansehung seines hohen Alters und bereits 50jährigen Dienstleistung in den Ruhestand versetzt worden. Wir haben dessen Nachfolger als General-Befehlshaber der siebenbürgischen Truppen schon in unserm 98. Blatte genannt. Es ist derselbe der Herr Feldmarschalllieutenant Comte de Fabris, welcher untern heutigen Dato in Herrmannstadt eingetroffen.

b) Nachrichten von den dortigen Tumultuanten

Karlsburg, den 4ten December. Blutig fieng der Monat November an und war tragisch beschlossen. Die Rebellen sind zu hunderten theils gefallen, theils gefangen, denn was machen ihre Heugabeln gegen aufgepflanzte Gewehre. Der 30ste November oder der St. Andreas-Tag war dieser Bluttag. Man konnte ihnen jedoch in ihren Löchern um Halmagy her den Rest nicht geben. Im Gegentheil haben sie noch selbst an diesem Tage die schauderhaftesten Grausamkeiten ausgeübt. Der Herr Grenadier-Hauptmann von Vitalis, von Orosz, soll, wie man sagt, ebenfalls sehr gefährlich in der Klemme gewesen seyn, und ein Korporal der mit 3 Mann zwischen sie gerieth hat der Gutherzigkeit eines Poppen sein und seiner Kameraden ihr Leben zu danken. Sie verurtheilten sie zum Tode und ließen ihnen nur solange Zeit, bis der Pfaff einige Gebete ihnen vorbeten konnte. Der Pfaff aber besaß die Politik und soviele Menschlichkeit, unter dem Vorwand, er müsse eine Weile allein mit ihnen seyn, selbst mit ihnen zu entweichen und sie zu ihrem Kommando zu bringen. Aber solche Poppen

giebts nicht viel. Noch wissen wir nicht was der General-Pardon, den man vom Kaiser verkündigt hat, ausgeben werde.

c) *Klausenburg*. Bey uns sind die Thore gesperrt und alle was unter den Bürgern Waffen tragen kann hat Befehl im Nothfalle auszurücken. Am 14ten November noch mußte sich das bürgerliche Korps vor die Stadt versammeln um ihre Anzahl zu erfahren und sie in einigen Manövrren zu unterrichten. Auf 4 000 Mann kann man sichere Rechnung machen. Auf allen Zugängen zu der Stadt befinden sich Tag und Nacht starke Posten. Man hat auch eine ziemliche Quantität Kugeln gegossen, die samt dem Pulver unter die Bürgerschaft, die ihr Gewehr geladen halten muß, ausgetheilt werden. Auch sind ihnen 500 Mann Szekler zu Hülfe geschickt worden, welche mitsammt der Bürgerschaft die Rebellen ganz leichtlich zurückhalten werden.

“Provinzialnachrichten”, nr. 104 din 29 decembrie 1784, 823-824.

Traducere

Transilvania

a) *Schimbare la Comandamentul Militar General de acolo*

Sibiu, la 13 decembrie. Domnul general de artilerie și comandant al Transilvaniei, baronul von Preiß, a fost trecut în retragere avându-se în vedere vârsta sa înaintată și cei 50 de ani de serviciu de până acum. Încă în numărul 98 al foii noastre l-am numit pe succesorul său ca general-comandant al trupelor din Transilvania. Este domnul feldmareșal-locotenent conte de Fabris, care a sosit la Sibiu în data de azi.

b) *Știri despre răsculații de acolo*

Alba Iulia, 4 decembrie. Luna noiembrie a început sângeros și s-a încheiat tragic. În parte, rebelii au căzut cu sutele, în parte au fost luați prizonieri, deoarece furcile nu se pot împotrivi unor puști cu baioneta pusă. 30 noiembrie, ziua de Sf. Andrei, a fost ziua cea sângeroasă. Numai că răsculaților, aflați în ascunzișurile lor din jurul Hălmaagiului, nu li s-a putut veni definitiv de hac. Din contră, încă în aceeași zi aceștia au comis cruzimile cele mai înfiorătoare. După cum se zvonește, domnul căpitan de grenadieri von Vitalis din regimentul Orosz s-ar fi aflat la mare strâmtoare, iar un caporal cu trei oameni, care au ajuns în mijlocul răsculaților, își datorează viața lui și a camarazilor săi bunătății unui popă. Răsculații îi condamnaseră la moarte, lăsându-le doar timpul ca popa să rostească niște rugăciuni. Popa a fost însă atât de abil și de omenos încât, sub pretextul că dorea să fie câteva clipe singur cu ei, a șters-o împreună cu aceștia și i-a condus la detașamentul lor. Numai că astfel de popi nu sunt mulți. Încă nu știm efectul pe care îl va avea amnistia generală proclamată de împărat.

c) *Cluj*. La noi, porțile orașului sunt închise, iar toți cetățenii în stare să poarte arme au ordin să pornească în marș atunci când va fi nevoie. Încă la 14

noiembrie corpul cetățenilor a trebuit să se adune în fața orașului pentru a se ști numărul oamenilor și pentru a-i instrui la câteva manevre. Se poate conta cu certitudine pe 4000 de oameni. Pe toate căile de acces spre oraș se află zi și noapte posturi de pază puternice. De asemenea, a fost turnată o cantitate destul de mare de gloanțe. Acestea, împreună cu praful de pușcă, au fost împărțite cetățenilor, care sunt obligați să-și țină armele încărcate. De asemenea, în ajutor au fost trimiși 500 de secui care, împreună cu cetățenii, îi vor respinge cu mare ușurință pe rebeli.

6

Siebenbürgen

a) Nachrichten von den tumultuanten Wallachen

Karlsburg, vom 2ten December. Noch ist die Ruhe in unserer Gegend so wenig hergestellt, daß sich vielmehr die Anzahl der tumultuanten Rotte seit der Publikation des Ediktes vom 18ten November, welches in Ansehung der Aufwiegler und Volksverführer ergangen ist, beynahe täglich zu vermehren scheint. Sie haben die Ebene verlassen und sich in unzugängliche Gebürge zurückgezogen, wo sie in den dort befindlichen Dorfschaften Parthey, Zuflucht und Unterhalt finden. Nicht nur die Edelleute, sondern selbst die Soldaten, die sie dahin verfolgen oder auch nur von ohngefähr zwischen sie kommen, werden nicht mehr geschont. In der Gegend von *Offenbanya* kamen 20 Mann sosehr in die Klemme, daß ihnen der Herr Lieutenant Meschterhazi mit andern 10 Mann zu Hülfe eilen mußte. Allein auf dem Marsch ward er umringt und mit 8 Mann erschossen. Ein Ueberreiter, der mit einer Husaren-Bedeckung von Herrmannstadt auf *Abrudbanya* kam, hat mitsammt seinem Gefolge umkehren müssen. So lauft die Nachricht ein, daß der Herr Oberstlieutenant von Schulz in der Gegend von *Thorozko* in die Gebürge eingeklemmt, sich mit genauer Noth durchgehauen und 11 Mann Husaren verlohren hat.

P.S. Eben indem ich schließe kommt eine Freudenbote, daß der Herr Major von *Stoanich* sich nur um Verstärkung zurücke gezogen und seinen Angriff mit soviel Force und Klugheit erneuert habe, daß ihrer 5000, unter der Bedingung eines General-Pardons, das Gewehr gestreckt haben. Heil ihm dem wackern Manne, wenn er das gethan hat. Seine Anstalten sind alle so trefflich, daß sie durchaus gelobt werden – allein 5000! Wie wenig sind das noch. Nur in der Gegend von *Thorda* und *Thorozko* schwärmen noch 9000 dieser Unholden umher.

Ein Kurier, der in der vorigen Woche aus der Residenz in Herrmannstadt eingetroffen ist, hat dem Vernehmen nach vor alle und jede Rebellen, die sich zur Ruhe begeben und sich in ihre Häuser verfügen wollen, die kaiserliche

Gnade und General-Pardon mitgebracht. Man glaubt, dies sey das wirksamste Mittel die Ruhe wieder herzustellen.

Bannat. Anstalten gegen die tumultuanten Wallachen

Temeswar. Es werden hier alle mögliche Anstalten vorgekehrt, die Räuber in den Gebürgen von Lugos und Caransebes, wo die vielen Schlupfwinkel die Vermehrung dieser Unholden befördern, entweder ganz auszurotten oder wenigstens zu verhüten, daß sie nicht so viele Gelegenheit zu ihrer Nahrung finden mögen. In dieser Absicht haben die vom Temeswarer, Torontaler und Karaschowaer und von allen übrigen nahe gelegenen Gespannschaften, wie auch die von Militärkommando und der Kameralbehörde abgeordnete Herren Deputirte, unter dem Vorsitz Sr. Excellenz des hierwesenden königlichen Kommissärs Herrn Grafen von Jankowiz, eine Zusammentretung gehalten, davon das Resultat seyn soll: erstens, in den altgläubigen Dorfschaften solche Geistliche anzustellen, welche die Fähigkeit besitzen, ihren Pfarrkindern bessere Begriffe von der Religion und der Nächstenliebe beyzubringen und sie zu belehren, daß die schlimmen Folgen von Bosheit, Rachgierde und Menschenmord immer unausbleiblich sind; dann aber die in den Wäldern und Gebürgen zerstreut liegenden Häuser in ordentliche Gassen zusammen zu ziehen, endlich in den Ortschaften, nach Verhältnis ihrer Größe, Militär einzuquartieren, um die Räuber hierdurch zu verschrecken.

Solche Anstalten fehlen auch in dem jetzt unruhigen Theil unsers Landes. Der Wallach, dessen roher Charakter immer Wälder und Einöden zu seinen Wohnungen sucht und sich damit oft in die höchsten Gebürge versteigt, ist meistentheils auch zu friedlichen Zeiten derjenige Theil, der den Räuber macht. Im Bannat untermengen sie sich oft mit türkischen Unterthanen, die über die Grenzen herüberschleichen und zu den unmenschlichsten Grausamkeiten fähig sind. Insonderheit hat der Wallach so wenig Gefühl für Menschheit, daß er seinen Nächsten oft um etliche Kreuzer, oft um noch weniger das Leben nimmt und noch wohl ehe er an einen Straßen-Mord gehet sich mit dem heiligen Kreuze segnet. Fast unempfindlich gegen jede Strafe steht er unter den Galgen, steht der Pein des Malefikanten zu und erwartet kaum den Abend um einen neuen Frevel zu begehen. Am 27ten September wurden in Temeswar während des Jahrmarktes auf allerhöchsten Befehl sechs Räuber, welche zum Rade verurtheilt wurden, auf dem öffentlichen Platze jeder mit 50 Stockstreichen belegt, alsdenn in dem Gesichte auf den Wangen mit Galgen und Rad gebrandmarkt und lebenslänglich zur öffentlichen Arbeit verdammt. Dieser Anblick, so schauderhaft er war, wirkte so wenig, daß vielmehr am nämlichen Abend wieder 8 Kerl in einem unweit entlegenen Dorfe einbrachen, wo sie die vermöglichsten Einwohner aufs grausamste mißhandelten und alles

was sie von eingen Werthe fanden mit sich nahmen. Noch 50 Beyspiele dürften wir nicht weit suchen wenn es der Raum litte. Es ist (wer weis es nicht ?) zum Spruchwort geworden: Der Wallach stiehlt unter dem Galgen. Bald ein Sekulum haben wir unter Oesterreichs freundlichen Szepter vor äusseren Feinden Ruhe, aber kein Jahr stak das Schwerdt der Gerechtigkeit gegen diese inneren Feinde in der Scheide.

“Provinzialnachrichten”, nr. 1 din 1 ianuarie 1785, 1–2 și 4–5.

Traducere

Transilvania

a) *Știri despre românii răsculați*

Alba Iulia, la 2 decembrie. Liniștea în ținutul nostru este încă atât de puțin restabilă, că – în pofida edictului din 18 noiembrie dat cu privire la instigatorii și seducătorii poporului – numărul gloatei de răsculați pare să sporească mai mult cu aproape fiecare zi. Răsculații au părăsit câmpia și s-au retras în munții inaccesibili, unde găsesc aderenți, refugiu și subzistență prin satele de acolo. Nu numai nobilii, ba chiar și soldații care îi urmăresc sau ajung în mijlocul lor, nu mai sunt cruțați. În părțile Băii de Arieș 20 de soldați au ajuns într-o asemenea strâmtoare, încât domnul locotenent Mesterházi a trebuit să le vină în ajutor cu alți zece soldați. Numai că, în timpul marșului, a fost înconjurat și împușcat împreună cu opt soldați. Un controlor fiscal, care se îndrepta de la Sibiu spre Abrud cu o escortă de husari, s-a văzut nevoit ca, împreună cu însoțitorii săi, să se întoarcă din drum. S-a primit știrea, că domnul locotenent-colonel von Schulz, prins la strâmtoare în munții din zona Rimetea Trascăului, și-a croit cale liberă doar cu mare efort, pierzând 11 husari.

P.S. Tocmai pe când să închei, primesc vestea cea bună, anume că domnul maior von Stojanich s-ar fi retras doar pentru a primi întăriri și că și-ar fi reluat atacul cu atâta vigoare și înțelepciune, încât 5000 de răsculați s-ar fi predat cu condiția obținerii unei amnistii generale. Laudă bravului bărbat, dacă i-a reuși așa ceva! Toate măsurile pe care le-a luat sunt așa de bune, că sunt laudate pretutindeni. 5000 de oameni dintr-o lovitură! Dar cât de puțini sunt încă. Numai în zona Turdei și Trascăului mai bântuie cam 9000 dintre acești monștri.

Un curier venit săptămâna trecută din orașul de reședință Sibiu a adus cu sine – așa cum s-a aflat – milostivirea imperială și amnistia generală pentru toți și pentru fiecare dintre rebelii care se potolesc și se duc la casele lor. Se crede, că acesta este modul cel mai eficient pentru a fi restabilă ordinea.

Banat

Măsuri împotriva românilor răsculați

Timișoara. Aici se iau toate măsurile posibile fie pentru a-i elimina complet pe lotrii din munții de la Lugoj și Caransebeș, acolo unde ascunzișurile

numeroase favorizează înmulțirea acestor monștri, fie pentru a se preveni posibilitățile de a mai găsi cele necesare hranei. În acest scop domnii delegați trimiși de comitatele Timiș, Torontal și Caraș, precum și de toate celelalte comitate aflate în vecinătate, cei ai Comandamentului Militar [al Banatului] și al Administrației camerale au ținut [la Timișoara], sub președenția Excelenței Sale domnul comisar regal prezent aici, contele von Jankovich, o ședință ale cărei hotărâri sunt următoarele: mai întâi, ca în satele de rit vechi [ortodox] să fie desemnați preoți capabili să le propovăduiască enoriașilor lor noțiuni mai potrivite despre credință și iubirea de aproape și să-i lămurească cu privire la urmările de neocolit pe care le atrag după sine răutatea, setea de răzbunare și omorul; apoi, ca toate casele care se află împrăștiate prin păduri și munți să fie adunate ca lumea, pe ulițe; în fine, ca în localități să fie încartiruiți – în funcție de mărimea acestora – soldați, pentru a-i speria în acest fel pe lotri.

Astfel de măsuri sunt necesare și în partea cuprinsă în prezent de tulburări a țării noastre. Românul care, datorită caracterului său primitiv, caută să-și facă locuința întotdeauna în păduri și în locuri izolate, urcând frecvent până în munții cei mai înalți, este cel mai adesea acela din rândurile căruia provin lotrii, aceasta chiar și în vremuri de pace. În Banat lotrii se amestecă deseori cu supușii turci care se strecoară peste graniță, fiind capabili să comită cruzimile cele mai neomenoase. Românul, mai cu seamă, are atât de puțină simțire pentru omenie, încât adesea îi ia viața aproapelui său pentru câțiva creștari sau chiar pentru mai puțin. Mai mult, înainte să comită un omor la drumul mare, el se închină făcându-și sfânta cruce. Aproape lipsit de sentimente în fața oricărei pedepse, el stă în umbra spânzurătorii privind chinurile la care este supus un răufăcător, abia așteptând venirea serii pentru a comite o nouă ticăloșie. La 27 septembrie, în timpul târgului anual de la Timișoara, din cel mai înalt ordin au fost aduși în piața publică șase tâlhari condamnați la pedeapsa cu roata. Mai întâi, fiecare dintre ei a primit 50 de lovituri de baston, apoi pe obaz și pomeți i-au fost arse cu fierul roșu semnul spânzurătorii și al roții. În fine, toți au fost condamnați pe viață la muncă în folos public. Această privilegiște, oricât de înfiorătoare era, n-a avut prea mare efect, iar asta cu atât mai mult cu cât, în aceeași seară, alți opt derbedei au dat un atac într-un sat aflat nu departe [de Timișoara]. Acolo i-au maltratât cât se poate de groaznic pe locuitorii cei mai avuți, luând cu sine tot ceea ce socotiseră mai de valoare. Dacă ne-ar îngădui spațiul, nu ne-ar fi greu să prezentăm încă 50 de exemple de acest fel. A devenit deja un adevărat proverb vorba (cine nu o știe, oare?): “Românul fură și când se află sub spânzurătoare!” Aproape că se împlinște secolul de când – sub sceptrul prietenos al Austriei – ne bucurăm de liniște din partea dușmanilor din afară, numai că sabia justiției n-a rămas în teacă vreun an din cauza acestor dușmani dinlăuntru.

Siebenbürgen.

a) Fernere Nachrichten von den tumultuanten Wallachen

Szaszwaros, vom 8ten December. Von hier aus ist es, weil sich dermalen viele Miliz bey uns befindet und die Rebellen sich theils bey Körös, Brad und daherum aufhalten, so ziemlich stille gewesen, und man glaubt daß dadurch, besonders seitdem einige Soldaten, als Gränitzer Infanterie, Leopold Toskana, Oroszische Grenadiers und Szekler Husarn, über den Maros hinüber sind und über Zalathna sich desgleichen Oroszische, Gyulaische, Toskanische und Szekler befinden, welche 4 Feldstücke mit sich führen und Remete, Ponor nebst der ganzen Gegend, wo sich Hore mit vielen Tausenden seiner Spießgesellen befindet, umzogen haben, man glaubt, sage ich, daß der Beschluß bald mit ihnen gemacht werden dürfte, besonders da man weiß, daß sie nicht nur keinen Kriegsvorrath haben, sondern selbst an den nothwendigsten Lebensbedürfnissen Mangel zu leiden anfangen.

Am 7ten marschirten zwo Kompagnien Gyulai und 1 Eskadre von Toskana und Szekler von Broß gegen Zalathna ab und es sind nicht mehr als 70 Mann Toskanischer Husaren zur Bedeckung dieser offenen Stadt zurückgeblieben, allein die aufmerksame Bürgerschaft samt dem hier befindlichen Adel werden um ihres eigenen Bestens willen keine Vorsicht vernachlässigen, die zu ihrer Sicherheit dient.

Unter die verunglückte Familien gehören von den vorzüglichen folgende: titl. Herr Baron von Josika hatte nur eine viertel Stunde vor ihrer Ankunft in Rapold zu entfliehen Zeit. Sie verheerten auf seinem Prädio alles, daß beynahe kein Stein auf dem andern gelassen ward. Der Herr Baron Nalazi hat in Babolna gleiches Schicksal gehabt, ebenso der Herr Graf Bethlen zu Foldt und Benzenz. Sein erlittener Schaden war unaussprechlich. Eben hier litte der Herr Baron Orban einen gräßlichen Verlust. Am 6ten November, an eben dem Tage als Dewa das Unglück hatte von einer Parthey dieser Rotte heimgesucht zu werden, wagten sich einige bis nach Szaszwaros. Es wurden die Glocken gestürmt! Die hier befindlichen Gränizer rückten ihnen entgegen. 20 Mann aus ihrer Rotte wurden niedergemacht und 41 eingebracht. Seitdem ist Szaszwaros von ihren Anfällen verschont geblieben. Sie wollten vordem immer den gräflichen Brodischen Hof verheeren, haben sich aber die Gedanken dazu vergehen lassen.

Eben läuft die Nachricht ein, daß der Herr Obristlieutenant von Gray ihnen bey Kristsor den angebotenen kaiserlichen General-Pardon vorgelegt habe. Sie trauten demselben aber so wenig, daß sie sich vielmehr neue Beleidigungen erlaubten und den Herrn Obristlieutenant nöthigten Feuer unter sie zu geben. Sie zogen sich in das Dorf zurück, man verfolgte sie dahin und ohngefähr 80 Rebellen sind zwischen den Häusern gefallen und gegen 30 eingebracht worden.

b) Verkündigung des Generalpardons für sie

Herrmannstadt, den 20ten December. Die beyden Herrn k.k. Commissäre in der Sache unserer oft erwähnten Rebellen, titl. Herr Graf von Jankowitsch und General Papilla, sind am 15ten December zu Dewa eingetroffen und haben sehr bestimmte Vollmachten zu ihren Untersuchungen mitgebracht. Auch sollte unser neuer kommandierende General Comte de Fabris nach Karlsburg abgehen, indem dessen Abreise aus Herrmannstadt den 18ten dieses festgesetzt war.

Um die nämliche Zeit, als der Herr Obristlieutenant von Gray bey Kristsor den General-Pardon publizirte, hat solches der Bischof von Nikittitsch bey Brad thun wollen. Derselbe ist aber eben so übel aufgenommen worden. Einer aus der Rotte, der ihm entgegen kam um sein Anbringen zu vernehmen, war so dreiste, vor allen andern herfür zu treten und ihn in die Augen eines unwahrhaften Vortrags zu beschuldigen. Doch sagen andere Nachrichten, daß sich bereits viele Dörfer zum Ziele gelegt hätten.

“Provinzialnachrichten”, nr. 2 din 5 ianuarie 1785, 17–19.

Traducere

Transilvania

a) Alte știri despre românii răsculați

Orăștie, la 8 decembrie. Pe aici situația a fost destul de liniștită, deoarece la noi se află acum mulți soldații, iar rebelii se găesc fie la Baia de Criș, fie la Brad și prin împrejurimi. Se crede că astfel, mai cu seamă de când mai mulți soldați, anume cei din infanteria de graniță, din regimentele de grenadierii Leopold Toscana și Orosz și din cei secuiască de husari au trecut dincolo de Mureș, mărșăluind apoi prin Zlatna și luând poziții la Rimetea Trăscăului, la Ponor și în întreaga zonă, acolo unde se găsește Horea cu mai multe mii dintre ortacii săi ticăloși – soldații din regimentele Orosz, Gyulai, Toscana și cei secuii având cu ei și patru tunuri de câmp – se crede, zic, că socotelile ar putea fi încheiate cât de curând cu rebelii, mai ales știindu-se faptul că nu dispun de provizii de rezervă, ba mai mult, încep să le lipsească și cele mai stringente mijloace de trai. La 7 [noiembrie] au mărșăluit de la Orăștie la Zlatna două companii din regimentul Gyulai, un escadron din regimentul Toscana și husarii secuii. Pentru apărarea acestui oraș deschis [Orăștie] n-au rămas mai mult de 70 de oameni din regimental Toscana. Numai că, cetățenii vigilenți împreună cu nobilii aflați aici nu vor neglija nici o măsură care să fie în folosul siguranței lor.

Printre familiile mai de vază care au fost afectate de răscoală se numără următoarele: onoratul domn baron Jósika a avut timp doar un sfert de oră să fugă înainte ca răsculații să ajungă la Rapolt. Prediul de acolo, care îi aparținea, a fost pustiit cu totul de răsculați, încât aproape că n-a mai rămas piatră pe

piatră. Domnul baron Naláczi a avut la Bobâlna aceeași soartă. La fel a pățit-o domnul conte Bethlen la Folt și la Bințiști. Paguba sa nu poate fi exprimată în cuvinte. Tot aici domnul baron Orbán a suferit pierderi grozave.

La 6 noiembrie, chiar în ziua în care peste Deva s-a abătut nenorocirea atacării de către o ceată de răsculați, câțiva din rândurile acesteia au cutezat să se îndrepte spre Orăștie. Acolo au fost trase clopotele de alarmă, iar grănicerii postați au pornit împotriva răsculaților. 20 de oameni din această ceată au fost uciși, iar 41 au fost luați prizonieri. De atunci Orăștia a rămas cruțată de atacurile răsculaților. Anterior, aceștia intenționaseră să dea pierzaniei curtea conților Brodi, dar au renunțat în cele din urmă.

Tocmai primim știrea că, la Crișcior, domnul locotenent-colonel von Kray le-a adus răsculaților la cunoștință amnistia imperială care le fusese acordată. Aceștia i-au dat însă foarte puțină crezare. Mai mult, și-au permis noi acte de violență, silindu-l pe domnul locotenent-colonel să deschidă focul asupra lor. Răsculații s-au retras în sat, fiind urmăriți [de soldații imperiali]. Cu acest prilej, în jur de 80 de rebeli au fost omorâți printre case, iar alți 30 au fost luați prizonieri.

b) Anunțarea amnistiei generale pentru răsculați

Sibiu, la 20 decembrie. La 15 decembrie au sosit la Deva cei doi domni comisari cezaro-crăiești, onoratul domn conte von Jankovich și generalul Papilla, aducând cu sine anumite plenipotențe în vederea cercetărilor [care le-au fost încredințate]. Și noul nostru general-comandant, contele de Fabris, urma să plece la Alba Iulia, plecarea sa din Sibiu fiind stabilită pentru ziua de 18 ale acestei luni.

În același timp, când domnul locotenent-colonel von Kray le-a adus răsculaților la cunoștință, la Crișcior, amnistia generală, domnul episcop Nichitici a vrut să facă același lucru la Brad. Primirea care i s-a făcut a fost însă la fel de puțin plăcută. Un om din ceata răsculaților, venit în față pentru a asculta ceea ce urma să le spună episcopul, a fost atât de îndrăzneț, încât l-a acuzat de-a dreptul, în fața tuturor celorlalți, că prezenta niște lucruri neadevărate. Potrivit altor relatări, se pare însă că multe sate au dat deja curs acestui apel [la liniștire].

Siebenbürgen

b) Nachricht von den tumultuanten Wallachen

Gottlob! Einmal ist es uns erlaubt frey aufzusehen und Luft zu schöpfen. Alle Nachrichten von dem wütenden Unternehmen empörter Unterthanen schweigen vor heute.

“Provinzialnachrichten”, nr. 3 din 8 ianuarie 1785, 34.

Traducere

Transilvania

b) *Știre despre românii răsculați*

Har Domnului! În fine ne este îngăduit să ne înălțăm privirile liber și să răsufăm ușurați. Toate știrile din ziua de azi păstrează tăcerea cu privire la acțiunile violente ale supușilor răsculați.

9

Siebenbürgen. Nachricht von den tumultuanten Wallachen

a) *Karlsburg, den 27ten December.* Nunmehr höret man endlich, daß alle Rotten der Rebellen in den Gebürgen zerstreuet worden, daß die Tumultuanten in ihre Dörfer zurückkehren, die Aufwiegler ausliefern, ihre Waffen herausgeben und vieles von geraubten Vieh und anderen Mobilien zurücksenden. Das Oberhaupt der Rotte, Hore selbst, soll blos mit 40 Mann und seinem Gehülf Kloska sich in den Gebürgen versteckt halten. Man hofft aber, daß der Herr General-Major Freyherr von Pfefferkorn, dessen weisen Anstalten man die bisherige Bezwingung der Tumultuanten zu verdanken hat, auch diese letzten Ueberbleibsel des Unheils in die Hände der Gerechtigkeit liefern werde. Dennoch sind wichtige Ursachen da, fürs künftige Frühjahr einen neuen und heftigen Ausbruch der Tumultuanten zu befürchten, wofern nicht gute Vorkehrungen getroffen werden, selbe bey Zeiten zu ersticken.

b) *Hermannstadt, den 30ten December.* In der vorigen Woche sind 8 Kompagnien und 2 Eskadrons Reuter aus Ungarn ins Land gerückt und haben sich in die Gegend von Dewa gezogen, vermuthlich um den Untersuchungen der beyden k.k. Kommissäre in der Sache unserer Rebellen mehr Gewicht zu geben. Die Szekler haben sich zugleich auf Klausenburg hinauf gezogen, denn, gottlob, in ihrer vorigen Station haben sie nichts mehr zu thun, da sich die Rebellen, bis auf eine sehr geringe Anzahl, auf General-Pardon zum Ziele gelegt haben. Hore, ihr Anführer selbst, soll sich sichern Nachrichten zu Folge aus dem Staube gemacht haben und weggeflüchtet seyn. Man vermuthet aber, daß er irgend in einer Höhle verborgen stecke und von seinen noch übrigen Getreuen versorgt werde. Das ist ja dann doch vor so viel Böses als die Leute angerichtet haben eine gute Nachricht. Kuriere kommen manche in Hermannstadt an und gehen wieder ab, ohne daß wir die Ursache ihrer schleunigen Aufträge so genau erfahren können. Einer, der noch in der vorigen Woche anlangte, soll Seiner Excellenz dem kommandierenden General die gemessene Weisung vom allerhöchsten Hofe eingebracht haben, allenthalben nach Befinden der Umstände zu verfahren ohne lange anzufragen: Strenge dem Strenge verdient und Gelindigkeit wo man damit durchlangen kann!

c) In *Klausenburg* war der 8te December ein schrecklicher Tag. Die

ganze Stadt war in Bewegung. Alles, was Gewehr tragen konnte, war auf und versammelte sich bey seinem Befehlshaber. Selbst die Studenten aus dem arianischen Collegio sahe man unter Gewehr, und das Weibervolk lief verworren, jammernd, weinend, ihre kleinen Kinder im Arme, umher und suchten diesen erschrockenen Geschöpfchen nebst dem besten Theile des Vermögens in Sicherheit zu bringen. Ein allgemeines Geschrey: Der Feind ist da! Nur eine halbe Stunde vor dem Stadthor ist er! scholl in allen Straßen wieder. Der Stadtrichter schickte endlich Boten ab um gewisse Nachrichten einzuholen, und diese kamen bald zurück und sagten an, daß im benachbarten Dorfe Fenes ein Zaun abgebrannt wäre.

d) Am 30ten November wurde ein Wallach, der sich als Spion verdächtig gemacht und schon etlichemal aus dem Arrest entsprungen, wo er des Diebstahls wegen saß, auf unsern *Fellek*, vor seiner Hütte, hoch wie Haman, gehangen. Seine Nachbarn müssen ihn bewachen, damit seine Freunde nicht kommen, und stehlen ihn ... und wäre dann der letzte Betrug ärger als der erste.

“Provinzialnachrichten”, nr. 5 din 15 ianuarie 1785, p. 67-68.

Traducere

Transilvania. Știri despre românii răsculați

a) *Alba Iulia, la 27 decembrie.* Acum se aude, în fine, că toate cetele rebelilor au fost împrăștiate prin munți, că răsculații se întorc în satele lor, îi predau pe instigatori, își predau armele și restituie multe din vitele și celalalte bunuri furate. Se spune că Horea, căpetenia supremă a gloatei, și ajutorul său Cloșca s-au ascuns prin munți, avându-i alături doar pe vreo 40 de oameni. Totodată se speră că domnul general-maior baron von Pfefferkorn, ale cărui măsuri înțelepte au dus până acum la înfrângerea răsculaților, va reuși să dea pe mâna justiției și aceste rămășițe de pe urmă ale nenorocirii care a avut loc. Cu toate acestea, există motive serioase să ne temem, că în primăvara viitoare va avea loc o izbucnire nouă și violentă a răsculaților dacă nu vor fi luate măsuri corespunzătoare pentru a o înăbuși din timp.

b) *Sibiu, le 30 decembrie.* În cursul săptămânii trecute, aici în țară au venit din Ungaria opt companii [de infanterie] și două escadroane de cavalerie. Acestea s-au oprit în zona Deveii, probabil pentru a oferi mai multă susținere cercetărilor pe care cei doi comisari cezaro-regești le întreprind în problema rebelilor. În același timp, secuii s-au tras înspre Cluj, deoarece în locul în care staționaseră până atunci nu mai aveau, har Domnului, nimic de făcut, asta fiindcă rebelii, cu excepția unui număr foarte mic din rândul lor, au dat ascultare amnistiei generale. După cum susțin știri sigure, Horea, conducătorul lor, a fugit și a dispărut. Se bănuiește că s-ar ascunde prin vreo peșteră, fiind aprovizionat de oamenii credincioși care au mai rămas alături de el. Cu toate acestea,

după multele rele comise de acești oameni, asta este o veste bună. La Sibiu vin și pleacă neconținut curieri, dar nu putem afla cu exactitate obiectul misiunilor lor urgente. Unul dintre acești curieri, care a venit încă în cursul săptămânii trecute, pare să-i fi adus Excelenței Sale domnului general-comandant instrucțiunea potrivită de la preaiñalta Curte, anume de a proceda peste tot după cum se prezintă starea de fapt, fără a mai pune multe întrebări, tratând cu asprime pe cel care o merită și folosind blândețea, dacă astfel se poate ajunge la vreun rezultat.

c) La Cluj, ziua de 8 decembrie a fost una groaznică. Întreg orașul era în fierbere. S-au mobilizat toți cei în stare să țină o armă, fiecare alăturându-se comandantului său. Chiar și studenții Colegiului arian [unitarian – n.n.] au putut fi zăriți sub arme. Femeile, cu copilași în brațe, alergau zăpăcite, văitându-se și plângând, încercând să pună în siguranță micile ființe precum și ceea ce era mai de valoare din avuția lor. Pe toate străzile răsună strigătul: “Dușmanul a ajuns aici! E doar la o jumătate de oră de porțile orașului!” În fine, judele orașenesc a trimis iscoade, care să aducă știri sigure. Acestea au revenit curând și au relatat că în satul învecinat Feneș ar fi ars un gard.

d) La 30 noiembrie, în fața colibei sale de pe [dealul] Feleacului, a fost spânzurat, la fel de sus ca Aman¹, un român bănuț că era iscodă [a răsculaților]. Acesta fugise deja de mai multe ori din închisoare, unde fusese închis pentru furt. Vecinii lui trebuie să îl păzească, pentru a-i împiedica pe prietenii lui să vină și să-l fure, ...deoarece atunci ultima înșelătorie ar fi mai rea decât prima.

¹ *Aman*, personaj din *Vechiul Testament*; ca sftenic al împăratului Ahașveros a obținut de la acesta ordinul de exterminare a tuturor iudeilor din Imperiul persan; în urma intervenției împărătesei Estera a fost condamnat la moarte și spânzurat tocmai în spânzurătoarea pe care o destinase lui Mardoheu, cel care salvase odinioară viața împăratului (*Estera*, 7, 10).

10

Siebenbürgen. Horia ist gefangen

Die neuesten Berichte aus Hermannstadt hinterbringen die Nachricht, daß der berühmte Horia mit einem seiner Gefährten, Namens Gloska, durch Veranstaltung des Oberstlieutenants Kray vom zweyten Szeklerregimente in der Radacker Waldung gefangen genommen worden sey. Es sind hierbey vorzüglich 2 wallachische Unterthanen gebraucht worden, welche Horias Aufenthaltsort beyläufig wußten und, als ob sie auf der Jagd wären sich anstellten, das Glück hatten die beyden Verbrecher beym Feuer sitzend zu überfallen und mit Hilfe des in der Nähe befindlichen Militärs einzufangen. Sie sind hierauf nach Karlsburg in Arrest gebracht worden.

“Provinzialnachrichten”, nr. 6 din 19 ianuarie 1785, 84.

Traducere

Transilvania. Horea a fost prins

Cele mai recente relatări din Sibiu aduc știrea, că faimosul Horea împreună cu Cloșca, unul din tovarășii săi, a fost prins în pădurea Radac [Arada – n.n.] datorită măsurilor luate de locotenent-colonelul Krays din al doilea regiment secuiesc [de graniță]. La această acțiune au fost folosiți mai cu seamă doi supuși români, care cunoșteau cu aproximație locul în care se afla Horea. Aceștia, prefăcându-se că sunt la vânatoare, au avut șansa să-i surprindă pe cei doi criminali șezând în jurul focului. I-au prins cu ajutorul soldaților aflați în apropiere. După aceea au fost duși în arest la Alba Iulia.

11

Siebenbürgen. Einlieferung des Rebellenführers Horia

Karlsburg, den 3ten Jänner 1785. Der am 27ten verflossenen Monats December auf seiner Flucht nach Ungarn im Radecker Walde von 7 Mann seiner eignen Leute gefangengenommene Rebellenanführer Horia ist mittelst einer Militärbedeckung den 3ten dieses in Karlsburg eingebracht worden.

Die kaiserlich-königlichen Herrn Kommissäre Grafen von Jankowich und der Herr General Papilla werden allstündlich erwartet, um über diesen Hauptrebell den Endurtheil zu sprechen.

“Provinzialnachrichten”, nr. 7 din 22 ianuarie 1785, 101.

Traducere

Transilvania. Arestarea lui Horea, conducătorul rebelilor

Alba Iulia, la 3 ianuarie 1785. Horea, conducătorul rebelilor, care a fost prins în ziua de 27 ale trecutei luni decembrie în pădurea de la Radac [Arada – n.n.] de către șapte dintre propriii săi oameni în timp ce fugea spre Ungaria, a fost adus în ziua de 3 ale acestei luni la Alba Iulia, sub escortă militară.

Domnii comisari cezaro-regești contele von Jankovich și generalul Papilla sunt așteptați aici clipă de clipă pentru a pronunța sentința definitivă împotriva acestor rebeli principali.

12

Siebenbürgen

a) Beschreibung der Staturbeschaffenheit des Rebellenanführers Horia

Hermannstadt, den 9ten Jänner. Ich wollt' er wäre fetter, sprach Cäsar, zwar fürcht ich ihn nicht, aber doch, wenn sich Cäsar fürchten könnte, so kenne ich keinen andern vor dem ich mich so sehr hüten würde als vor diesem magern Cassius. Der Cassius dort hat ein hageres, hungriges Gesicht. Er denkt zu viel.

Dergleichen Leute sind gefährlich! Diese Anmerkung, die der große Cäsar so gerne machte, wenn wir dem guten Vater Plutarh trauen, daß er sich nur für¹ blassen, hagern Leuten fürchte, kommt uns bey dem Porträte unseres berühmten Horia sehr zu statten, indem wir ihn beynahe ganz geschildert zu haben glauben, wenn wir wünschen daß er fetter wäre. Dunkel und schwermüthig aber scharf und durchdringend ist sein Auge. Beständiger Ernst hat in seinen Wangen mehr Falten gezogen als in seine Stirne. Ein dünner schwarzer Bart trägt zur Schattirung oder Verfinsterung der Miene noch mehr bey. Doch wir hoffen ja bald sein Bild und in ihm den Schattenriß dieses schlaflosen Empörers in Kupfer zu sehen, da Herr Neuhauser dem Publico das Vergnügen machen will, seinen und seines Kollegen Kopf in Karlsburg selber aufzunehmen.

b) Horias Kriegskanzley und sein Feldprediger sind nach Klausenburg² gefangen eingebracht worden

Die Bauern aus der Offenbanyer Herrschaft haben die k.k. Gnade fußfällig angenommen und 40 Lanzen und 23 Gewehr abgeliefert. Horia und Gloska sind wirklich heute (die Nachricht ist datirt, Müllbach den 3ten Jänner) gefangen nach Karlsburg gebracht worden. Die Wallachen aus Alback spielten selbige zusammt der Kanzley, wo ein Ungar aus Klausenburg gebürtig Sekretär war, den Gränzmilitären in die Hände. Diese brachten die schöne Bande den 1ten durch Zalathna und von dannen nach ihren eigentlichen Arrest.

P.S. Eben indem ich schließe erhalte ich die Nachricht, daß auch der Oberpfaff oder Popa, der ihnen als Feldprediger diente, eingebracht ist. Dieser Protopopp unterschriebe, weil Horia nicht schreiben gelernt, alle Befehle und Pässe. Ein Fraziskaner, der über das Gebürg zu reisen hatte, hielt bey Horia um einen Paßbrief an. Man gab ihn ihm und er war unterzeichnet Soffroni Protopopp.

N.B. Der Herr Korrespondent war so gütig auch uns zugleich ein neues glaubwürdiges Unglücksregister der Verheerungen und des Mordens ohne Beyspiel mit einzusenden. Weil uns der Raum aber gegenwärtig mangelt, so sind wir genöthigt dasselbe dem nächsten Blatte vorzubehalten.

c) Begräbnis des von den Wallachen erstochenen Herrn Oberlieutenants Mesterhazi

Ein Beytrag zur Mordgeschichte des erschlagenen Oberlieutenants Mesterhazi. "Sein Grab, spricht der Herr Korrespondent, ist gefunden und sein Körper beerdigt worden! ... Den 23ten December des jüngst verflossenen Jahres wurde der Oberlieutenant von dem ersten wallachischen Gräzregiment, Herr von Fronius, ein braver Landsmann und edler Freund, von seinem Kommando beordert, in der Gegend von Offenbanya zu patrouilliren, um den Leichnam des unglücklichen Oberlieutenants auszusuchen. Nach lang vergeblichen Suchen zeigte ein wallachischer Müller in Vallja Vinzi, nicht ohne Bedrohung, die Gegend

an in welcher der Unglückliche sey erschlagen worden. Man suchte und fand ihn unter einem klawerhohen Steinhaufen vergraben, noch in seiner Uniform, von welcher alle Knöpfe und die Hosenschnallen weggeschnitten waren, ohne Hut und Stiefeln. Nur an dem kleinen Finger der linken Hand, welcher eingebogen war, fand mein Freund noch einen goldenen Ring mit den Buchstaben C.v.O., welcher abgenommen und der ehemaligen edlen Besitzerin (ein trauriges Andenken) geschickt wurde. Aber Welch ein Anblick! Wie war der Leib des Entseelten behandelt. Das Gesicht und der Körper voll Blut. Auf der rechten Seite des Gesichts, aus den Schläfen bis an die Schlüsselbeine an den Hals herab, eine 5 Zoll lange und 2 Zoll tiefe Wunde. Von hinten zween Lanzenstiche, der eine durch das Rückrad bis durch den Leib, der andere von der Seite durchs Herz und auf der Brust hinaus, entsetzlich mißhandelt. Mein Freund ließ ihn, seinem Befehl gemäß, in eine Decke einnähen, auf ein Pferd binden und nach Offenbanya bringen. Den folgenden Tag darauf, als den 24ten, wurde er mit allen seiner Charge angemessenen militärischen Ehrenbezeugungen durch Franz Gyulaische Grenadiers unter der Begleitung des ganzen Offizierkorps, des daselbst kommandirenden titl. Herrn Obristlieutenants von Ott und des dasigen k.k. Bergwerkspersonale beerdigt. Dieses sey ein Tröpfchen Balsam für die, die um ihn weinen. Er fiel im Dienste seines Vaterlandes, auf einem ebenso rühmlichen Bette der Ehre als jene, die da fallen, wo Tausende ein Grab verschlingt. In dem nämlichen Thale Vallja Vinzi wurden den folgenden Tag noch 5 Mann, ein Tambour, ein Fourierschütz und 3 Gemeine von der Seite der Verunglückten an drey verschiedenen Orten zwischen Lupsa und Muntschel gefunden. Der Tambour mit zween Gemeinen lag am Ufer des Bachs mit Sand bedeckt, der Fourierschütz unter einem Steinhaufen, und eine Viertelstunde davon ein Gemeiner in einem Felsenloch. Alle hatten noch ihre Kleidungen an, nur daß auch ihnen die Knöpfe von der Uniform abgeschnitten Waren. Sie wurden der Erde da anvertraut, wo man sie fand.”

“Provinzialnachrichten”, nr. 8 din 26 ianuarie 1785, 115–118.

¹ Corect: *vor*.

² Corect: *Karlsburg*.

Traducere
Transilvania

a) *Descrierea personală a lui Horea, conucătorul rebelilor*

Sibiu, la 9 ianuarie. “Îmi doresc să fi fost mai gras!, spunea Caesar, și, ce-i drept, nu mă tem de el, dar dacă Caesar s-ar putea teme cumva, atunci nu este decât de acest slăbănog de Cassius, de care trebuie să mă feresc cât se poate de mult. Acest Cassius are o față uscățivă și marcată de foame. Gândește prea

mult. Astfel de oameni sunt periculoși!” Dacă e să-i dai crezare bunului părinte Plutarh, această remarcă, făcută adesea de marele Caesar, cum că nu s-ar teme decât de oamenii palizi și uscățivi, aceasta ne-ar fi de mare folos la creionarea portretului faimosului nostru Horea, în cazul în care am socoti că l-am înfățișa aproape complet, dacă ne-am dori să fie mai gras. Privirea lui Horea este întunecată și melancolică, dar ageră și pătrunzătoare. Gravitatea neîncetată i-a lăsat mai multe brazde pe față decât pe frunte. Mustața subțire și neagră contribuie și mai mult la nuanțele estompate și la înfățișarea întunecată. Sperăm să vedem cât de curând gravura care îl înfățișează, iar odată cu aceasta și fantoma răzvrătitului fără de odihnă și turbulent. Asta se va întâmpla curând, fiindcă domnul Neuhauser vrea să-i facă pe plac publicului, desenând personal, la Alba Iulia, capul lui Horea și a tovarășului său Cloșca.

b) Cancelaria militară și preotul de campanie al lui Horea capturați și aduși la Cluj¹

Țăranii din domeniul Băii de Arieș au primit cu supunere milostivirea cezaro-crăiască și au predat 40 de lăncii și 23 de puști. Hora și Cloșca au fost aduși astăzi (știrea este datată Sebeș, 3 ianuarie) ca prizonieri la Alba Iulia. Românii din Albac i-au dat pe aceștia pe mâna soldaților de graniță, la un loc cu cancelaria. Secretarul acesteia era un ungur născut la Cluj. Grănicerii au trecut cu banda faimoasă prin Zlatna la 1 [ianuarie 1785], iar de acolo i-au dus în locul stabilit ca arest.

P.S. Tocmai când sunt pe cale să închei, primesc știrea că prim-preotul sau popa care i-a slujit ca preot de campanie [lui Horea] a fost prins și el. Acest protopop a iscălit toate ordinele și pașapoartele, deoarece Horea nu știa să scrie. Un franciscan, nevoit să călătorească prin munți, i-a cerut lui Horea un pașaport. Acesta i-a și fost dat, fiind semnat de protopopul Sofronie.

N.B. Domnul corespondent a fost atât de amabil încât ne-a trimis o nouă listă veridică a nenorocirilor, pustiirilor și omorurilor fără de egal [comise în timpul rășcoalei]. Deoarece pe moment ne lipsește spațiul, ne vedem nevoiți să amânăm publicarea acesteia în numărul următor al ziarului.

c) Înarmorântarea domnului locotenent-major Mesterházi, ucis de români

Iată următoarea contribuție la istoria locotenentului-major Mesterházi, ucis de români. “Mormântul său – ne scrie domnul corespondent – a fost găsit, iar trupul său a fost îngropat! ... La 23 decembrie din anul tocmai încheiat, domnul Fronius, locotenent-major în Regimentul I românesc de graniță, un consătean de-al meu de nădejde și nobil prieten, a primit de la comandantul său ordinul să patruleze în zona Băii de Arieș și să caute trupul neînsuflețit al nefericitului locotenent-major. După căutări îndelungate dar zadarnice, un morar român din Valea Vinții i-a arătat, după ce a fost amenințat, locul în care fusese ucis nefericitul. S-a mai căutat un timp, iar trupul a fost descoperit sub o grămadă

de pietre, înaltă de un stângen. Era îmbrăcat în uniforma de la care toți nasturii și cataramele fuseseră însă tăiate. Pălăria și cizmele lipseau. Doar pe degetul mic, îndoit, al mâinii stângi, prietenul meu a mai găsit un inel de aur cu literele C.v.O. L-a luat cu sine și l-a trimis (tristă amintire!) nobilei proprietare, căreia îi aparținuse mai înainte. Dar ce imagine a oferit trupul neînsuflețit prin modul în care fusese maltratat! Fața și obrazul erau pline de sânge. În partea dreaptă a feței, de la tâmplă până la maxilar și mai în jos spre gât se întindea o rană lungă de cinci țoli și adâncă de doi țoli. În spate se vedeau două împunsături de lance: una prin șira spinării, trecând prin trup, cealaltă din lateral, prin inimă, ieșind prin piept. Cumplită maltratare! Prietenul meu a dat ordin ca leșul să fie cusut într-o pătură și apoi pus pe un cal. După aceea a fost dus la Baia de Arieș. A doua zi, la 24 [decembrie], a fost înmormântat, cu toate onorurile militare cuvenite gradului, de către grenadierii din regimentul Franz Gyulai, în prezența tuturor ofițerilor, a onoratului domn locotenent-colonel von Ott, comandantul de acolo, și a personalului minier cezaro-crăiesc din localitate. Aceasta să fie spre mângâiere celor care îl plâng: faptul că a căzut în slujba patriei sale, pe același câmp de onoare ca toți cei care cad, acolo unde mormântul îi primește cu miile.

În ziua următoare, în aceeași Vale a Vinții au fost găsite în trei locuri diferite, între Lupșa și Muncel, trupurile altor nefericiți, cinci oameni, un toboșar, un furier-tiralior și trei soldați de rând. Toboșarul și doi soldați zăceau acoperiți de nisip pe malul pârâului [din vale], furierul-tiralior sub o grămadă de pietre, iar la depărtare de un sfert de oră, într-o gaură dintre stânci, un alt soldat. Cu toții erau îmbrăcați, doar că le fuseseră tăiați nasturii de la uniformă. Cu toții au fost încredințați pământului acolo unde au fost găsiți.“

¹Corect: *Alba Iulia*.

Siebenbürgen

b) Von der Gefangennehmung des Horja und Gloska

Von der letzthin erwähnten Gefangennehmung des wallachischen Rottenanführers Nikola Ursz unter dem bekannten Spitznamen Horja*, sammt seinem Hauptspießgesellen, dem Erzräuber Gloska Ivan**, die nun beede wirklich in Karlsburg sitzen, können wir heut aus einem den 5ten Jenner in Hermannstadt datirten Schreiben, ausführlichen Bericht erstatten. Die Sache verhält sich so: Er hielt sich, nachdem er sich von seinem großen Anhang verlassen sah, in der Radaker Waldung hinter den großen Gebirgen auf, wo man auch nicht einmal mit Gewalt wider ihn etwas hätte anfangen können ohne sich dabey großer Gefahr und vielem Verluste auszusetzen. Man sann auf

List, und sie gelang glücklich. Hiezu trug sich ein gewisser Oberlieutenant vom Toskanischen Husarenregiment Namens Tielk an. Er suchte aus 2 Divisionen gegen 40 Mann vertrauter Wallachen aus. Mit diesen begab er sich unter dem Vorwande als wären sie sämmtlich Deserteurs zu dem Horja und wußte ihn so treuherzig zu machen, daß Horja jedem 6 Dukaten Handgeld auszahlte. So ein vierzehn Tage scherwenzirten sie mit ihm herum und betrogen sich ganz auf den Fuß gegen ihn, wie er es zum Besten seines Dienstes von ihnen forderte. Inzwischen aber erstattete der Oberlieutenant, wo nicht täglich, doch so oft als es sich thun ließ, durch einen oder den andern von seinen Vertrauten dem Kommandanten des Korps, Herrn Oberstlieutenant von Kray des 2ten Szekler Infanterieregiments, von den jedesmaligen Umständen treulich Bericht. Während dem näherte sich der Zeitpunkt der auszuführenden List seinem Ende. Horja und Gloska saßen eben bey dem im Walde zum Wärmen angemachten Feuer mit 4 Gränzbauern ganz vertraut beysammen, welch letztere zur Ausführung der Sache von dem Herrn Oberstlieutenant vorausgeschickt wurden. Plötzlich wurde das abgeredete Signal gegeben und diese 4 Bauern faßten jeder seinen Mann, entwaffneten sie und durch die schon bestellte und herbeygerittene Miliz wurden demnach diese beyden Hauptrebelln glücklich gefangen. Kaum hatte Horja noch soviel Zeit und Gegenwart des Geistes, daß er seine in der Tasche gehaltenen Schriften sogleich ins Feuer warf und sich dabey verlauten ließ, daß man ihn gewiss nicht lebendig würde bekommen haben, wenn er es nur eine Minute vorher beobachtet hätte.

Waren zuvor schon die Unruhen durch die Zerstreung der Aufrührer ziemlich gedämpft, so glaubt man nun, daß der Landfriede umso eher völlig werde hergestellt werden, da das Haupt der Rebellen Horja gefangen ist. Denn das Feuer fieng allgemach an weiter um sich zu fressen und im Utvarhelier Komitat würden die glimmenden Funken bald in helle Flammen ausgebrochen seyn, weil daselbst sogar 18 Popen einen quasi Synodum gehalten und der Proto-Pop davon, der dazu ein unirter ist, an Horja einen Brief fragweise geschrieben habe, ob sie auf ihn warten oder aber ohne seiner anfangen sollten. Indessen wurde dieser Brief glücklicherweise aufgefangen und Proto-Pop wird (heißt es zu Ende diese Briefes) seinen Lohn wohl am Spieße erhalten sobald er degradiret seyn wird, welche Funkzion durch den Bischof von Blasendorf verrichtet werden soll. Da es aber wegen der erfolgen könnenden größeren Gefahren immer bedenklich ist solche menschliche Ungeheuer zu transportiren, so soll das Gubernium resolvirt haben, wenn der Bischof seine Sache nicht in loco vornehmen will, soll die Gerechtigkeit den Missethäter ohne weiters in loco exequiren.

* Horja, Hora (Nikola Ursz) ist gegen 50 Jahre alt, aus Nagy Aranyos, zur dasigen Kirche gehörig, Albakuti genannt, hatte kein Eigenthum, sondern hielt sich daselbst bey seinen Befreundten auf.

** Gloska Ivan ist in einem Alter von 40 Jahren, von Kerperiks¹ und gehört zum Szaladner Dominium.

“Provinzialnachrichten”, nr. 10 din 2 februarie 1785, 146–148.

¹ Astfel în text.

Traducere

Transilvania

b) Despre prinderea lui Horea și Cloșca

Dintr-o scrisoare din 5 ianuarie primită de la Sibiu putem prezenta acum mai pe larg amintita prindere a lui Nicola Urs, conducătorul gloatei românești cunoscut sub porecla Horea* și a complicelui său principal, arhitâlharul Ioan Cloșca**, care se află arestați la Alba Iulia. Lucrurile s-au petrecut în modul următor. După ce s-a despărțit de gloata mare care îl însoțea, Horea s-a retras în pădurea Radac [Arada – n.n.], în munții înalți. În acele locuri împotriva sa nu s-ar fi putut întreprinde ceva nici chiar cu forța, fără să te expui unui primejdii mari și unor pierderi considerabile. De aceea s-a recurs la vicleșug, iar treaba a reușit cât se poate de bine. Pentru această întreprindere și-a oferit concursul Tiller, un locotenent-major din regimentul de husari Toscana. Din două divizioane [de cavalerie] el a ales cam 40 de români de încredere. Cu aceștia s-a dus la Horea, pretextând că ar fi cu toții dezertori. A știut să-i câștige atât de bine încrederea, încât Horea i-a dat fiecăruia câte șase ducați arvună. Împreună cu Horea au hălăduit cam 14 zile, urmându-i întru totul ordinele, așa cum acesta le-o pretindea spre binele său. Între timp, locotenentul-major îi raporta cu exactitate tot ceea ce se întâmpla comandantului de corp, domnului locotenent-colonel von Kray din Regimentul II secuiesc de infanterie, folosindu-se de unul sau de altul dintre oamenii lui de încredere. Dacă nu făcea asta în fiecare zi, atunci măcar atunci când îi era cu puțință. Momentul punerii în aplicare a vicleșugului se apropia cu fiecare zi. Împreună cu patru țărani-grâniceri (trimiși înainte de domnul locotenent-colonel pentru a îndeplini misiunea), Horea și Cloșca ședeau tocmai în tihnă la căldura focului făcut în pădure. Subit a fost dat semnalul convenit, iar cei patru țărani au înșfăcat fiecare pe omul său și l-au dezarmat. Soldații, care fuseseră deja avertizați, au venit în grabă, legându-i bine pe cei doi rebeli de frunte. Horea a mai avut doar răgazul și prezența de spirit să arunce îndată în foc hârtiile scrise pe care le avea în buzunar. Le-a spus apoi, că nu l-ar fi prins cu siguranță în viață, dacă ar fi avut timp măcar un minut până să-i zărească.

Dacă tulburările s-au calmat destul de mult încă înainte [de prinderea lui

Horea și Cloșca] în urma împrăștierii răsculaților, acum că Horea, căpetenia rebelilor, a fost prins, se speră că pacea va fi restabilită cu totul în țară cât mai curând. Asta, deoarece focul începuse să se extindă tot mai mult, astfel că în comitatul Odorhei din cenușa mocnită ar fi izbucnit curând flăcări vii, deoarece 18 popi de acolo ținuseră un fel de sinod, iar protopopul, care este pe deasupra unul unit, îi scrisese lui Horea, întrebându-l dacă urma să îl aștepte ori să înceapă fără el. Între timp, această scrisoare a fost, din fericire, interceptată, iar protopopul (se spune la finele scrisorii pe care am primit-o) își va primi desigur răsplata cuvenită prin tragerea în țeață, după ce va fi caterisit, acțiune care va fi dusă la îndeplinire de episcopul de la Blaj. Numai că, transportul unor astfel de monștri umani fiind cât se poate de problematic, putând cauza primejdii mult mai mari, Guvernul a hotărât ca, în cazul în care episcopul nu va voi să-și facă datoria la fața locului, sentința urmează a-i fi aplicată răufăcătorului, fără de ezitare, la fața locului.

* Horea, Hora (Nicola Urs) are în jur de 50 de ani; este din Arieșul Mare și ține de biserica de acolo, numită a Albacului. Nu are avere și a trăit acolo pe la prieteni.

** Cloșca Ioan are în jur de 40 de ani, este din Cărpiniș și ține de domeniul Zlatnei.

14

Siebenbürgen

a) *Großmüthige That eines siebenbürgischen Gubernialrathes zum Troste verunglückter Personen von Adel*

Der Gubernialrath Baron Daniel nimmt thätigen Antheil an dem Elend so vieler adelichen Personen im Hunyader und dem nun mit einverleibten Szarander Komitat und beweiset denselben dadurch, daß er 2000 fl. unter die Ungkücklichsten von denselben will austheilen lassen und zwar also, daß er 1000 fl. durch einen Prediger der helvetischen Konfession, die andern 1000 durch einen katholischen Geistlichen vertheilen lassen will.

b) *Ende der Unruhen in Siebenbürgen*

Ihro Kaiserlich-Königlich Apostolische Majestät haben in der mildesten Absicht, die Ruhe in dem Groß-Fürstenthum Siebenbürgen und besonders in den Gegenden des Hunyader mit dem Zarander vereinigten Komitates noch sicherer zu stellen, untern 3ten Jänner einen eigenen Kommissarium Regium in der Person des titl. Herrn Gubernialraths Michael von Bruckenthal in dasige Gegenden abgeschickt und demselben die einstweilige Administration daselbst anvertrauet, zugleich aber Ihn Sr. Excellenz dem Titel Herrn Grafen von Jankowits bey der hochdemselben aufgetragenen Untersuchung beygesellet, in welcher Absicht auch sich gedachter Herr Gubernialrath und königlicher Kommissär den 23ten dies in obberührte Gegenden verfüget hat.

Am 20ten Jänner marschirten die in den aufrührischen Gegenden gebrauchte Szeckler nach glücklich vollendetem Werke mit fliegenden Fahnen und klingenden Spiel durch Hermannstadt nach Hause.

Die Unruhen in unserm Vaterlande haben durch die Gefangennehmung des Hora aufgehöret, und obwohlen wir noch sehr wichtige Nachträge von dieser Mordgeschichte unsern Herrn Abnehmern zu liefern hätten, so müssen wir doch versichern, daß es nicht geschehen kann und wir bitten dieserwegen unsere Herrn Korrespondenten um Verzeihung.

“Provinzialnachrichten”, nr. 11 din 5 februarie 1785, 162–163.

Traducere

Transilvania

a) Faptă mărinimoasă a unui consilier al Guberniului Transilvaniei pentru alinarea persoanelor afectate din rândul nobilimii

Consilierul gubernial baron Daniel ia parte activ la ușurarea mizeriei în care se zbat atât de mulți nobili din comitatul Hunedoarei unit cu Zărandul și dovedește aceasta voind să împartă 2000 de florini celor mai afectați dintre aceștia, anume 1000 de florini printr-un pastor de confesiune helvetică [calvină – n.n.], iar alți 1000 de florini printr-un preot catolic.

b) Sfârșitul tulburărilor din Transilvania

Din dorința preamilostivă de a reazeza pe un temei și mai sigur liniștea în Marele Principat al Transilvaniei și mai ales în zona comitatului Hunedoarei unit cu Zărandul, Maiestatea Sa Imperial-Regală Apostolică l-a trimis în acele părți, printr-un ordin din 3 ianuarie, pe un comisar regal propriu în persoana onorabilului domn comisar gubernial Michael von Brukenthal și i-a încredințat acestuia administrarea interimară de acolo, punându-l în același timp la dispoziția Excelenței Sale onoratul domn conte von Jankovich pentru cercetările care i-au fost încredințate acestuia. În acest scop, amintitul domn consilier și comisar regal a plecat la 23 al lunii curente [ianuarie] în zona amintită mai sus.

La 20 ianuarie secuii care au fost folosiți în zonele răsculate au trecut în marș prin Sibiu, cu steagurile în bătaia vântului și în sunetul muzicii, după ce își îndeplinsesă cu bine misiunea.

În urma prinderii lui Horea, tulburările din patria noastră au luat sfârșit și, deși le-am putea relata abonaților noștri încă multe știri importante despre aceste evenimente criminale, totuși ne vedem nevoiți să le aducem la cunoștință că nu o putem face. De aceea, le cerem scuze domnilor noștri corespondenți.

*Siebenbürgen.**Beschreibung des Rädelführers Hora und seines Mitgesellen Kloska Ivan*

Kloska Ivan von Kerpenies zum Szaladner Dominio gehörig, beyläufig 40 Jahr alt, kleiner Statur, vollen braunen runden Angesichts, hat eine stumpfe Nase, dunkelbraune Haare, einen röhlichten Schnauzbar, ist stark von Knochen, stößt im Reden mit der Zunge an, hat eine rasche Stimm, gehet und stehet gerade, in gleicher Landes-Kleidung wie nachstehend Hora, pflegt aber auch ein kurzes wallachisches Pelzel mit halben Ermeln von Schaafpelz mit der Wolle auswärts zu tragen, reitet ein gutes leichtes kastanienfarbe(ne)s Gebirgpfed, worauf ein gewöhnlicher hungarischer Sattel mit schwarzen Schaaffell bedeckt; der Zaum und Zugehör ist von ordinair Leder, schwarz; er trägt zuweilen die landübliche schwarze Mützen von Lammfell, zuweilen auch eine mit schmalen goldenen Gallonen oben eingefaßte und geschnittene Csakohauben mit einer goldenen Schlinge.

Hora alias *Nikola Ursz*, beyläufig 48 Jahr alt, ist aus Nagy Aranios, zur dasigen Kirche gehörig, Alba Kureti genannt, hat kein Eigenthum allda, sondern hält sich bey seinen Befreundten auf, ist mittlerer Statur, geschlangen Leibes, lichtbraunen kurzen Haaren, röhlicht kurzen Schnauzbar, länglichen Angesichts, sehr kleine spitzige Nasen, sommerfleckig, hat die obige und untern Augenlieder hellroth fleischigt, hält sich in seiner Stellung und Gehen gerade, trägt an seinem Leibe die in SzalathnerDominio gewöhnliche Kleidung bestehend in einem schwarzen bis an die Knie reichenden, dann beyden Seiten blau ausgezierten Kittel, hat weiße enge hungarische Hosen, trägt halbgeschnürte Tschismen, jetzt trägt er aber einen mit der Wolle inwendig gekehrten langen Schaafpelz, hat eine gewöhnliche schwarze Mütze und einen dünnen Haselstock in der Hand.

“Provinzialnachrichten”, nr. 12 din 9 februarie 1785, 178.

Traducere

Transilvania. Descrierea căpeteniei principale Horea și a complicei lui său Cloșca Ioan

Cloșca Ioan, născut la Cărpiniș în domeniul Zlatnei, în vârstă de circa 40 de ani, mic de statură, cu fața rotundă, măslinie, plină, are un nas turtit, păr castaniu închis, o mustață mare roșietică, are oase masive, când vorbește plescăie cu limba, vorbește repezit, merge și stă drept, este îmbrăcat cu aceleași straie țărănești ca mai jos Horea, dar obișnuiește să poarte o scurtă blăniță românească din blană de oaie, cu blana în afară și cu mânecile până la jumătate, călărește un cal de munte bun și ușor, de culoare castanie, pe care este pusă o șea unguerească obișnuită, acoperită cu o blană neagră de oaie; frâul și

harnașamentul sunt din piele obișnuită de culoare neagră; uneori poartă căciulă neagră din blană, așa cum se obișnuiește prin țară, alteori un chipiu militar de care atârnă o eșarfă aurie, având prinsă în partea de sus o panglică aurie subțire.

Horea alias *Nicola Urs*, în vârstă de circa 48 de ani, este din Arieșul Mare și ține de biserica de acolo numită Alba Kureti [Albac – n.n.], nu are vreo avere acolo, ci își face veacul pe la prieteni; este de statură mijlocie, are un trup suplu, păr castaniu deschis, tăiat scurt, mustață scurtă și roșietică, obraz alungit, nas foarte mic și ascuțit, pistruiat, pleoapele de sus și de jos sunt cărnoase și ușor roșietice, este drept când stă și când merge, poartă îmbrăcămintea obișnuită în domeniul Zlatnei, constând dintr-o manta neagră care ajunge până la genunchi, împodobită pe ambele laturi cu o bordură albastră, are pantaloni ungurești albi și strâmți, poartă cizme cu șnur până la jumătate; acum poartă însă un cojoc de oaie cu blana spre interior, are o pălărie neagră obișnuită și ține în mână un băț subțite de alun.

16

Siebenbürgen

a) Von Horia, Kloska und Tumultuanten begangene Excessen

Viele Leute geben vor, Briefe gelesen zu haben, worin behauptet wird, Horia sey aus seinem Arreste in Karlsburg wieder entwichen. Wir können aber aus soeben eingehenden sicheren Quellen darthun, daß dieses Vorgeben ganz ungegründet sey. Dieses sichere Schreiben liefert nebstbey allerley Anekdoten, die sich bey des Horia Gefangennehmung ereignet haben, so wie es noch viele Nachträge von den während des Aufruhres verübten unmenschlichen Grausamkeiten enthält. Zur vollständigen Geschichte rücken wir das Merkwürdigere davon ein.

Als Horia durch Zalathna gebracht wurde, trat ein wallachischer Pope (Anhänger der Rebellen) auf und rief öffentlich: “Nun, ihr Edelleute und Ungarn, jetzt habt ihr ihn, unsern besten Horia. Ihr könnt ihn nach Belieben braten und auffressen!” Die begleitende Wache und das umstehende Volk war drüber diesen verwegenen Bösewicht so erbittert, daß sie ihn auf der Stelle würde zerfleischt haben, wenn nicht ihre Vorgesetzten durch bescheidenes und sanftes Zureden ihrer Wuth Einhalt gethan hätten. Der Pope wurde indessen sogleich in Fesseln geschlagen und hatte die Ehre in Gesellschaft des Horia nach Karlsburg abgeführt zu werden.

Uebrigens ist seitdem die Ruhe in dortiger Gegend insoweit schon ziemlich wieder hergestellt. Nur noch einige furchtsame Bösewichte halten sich in der waldigen Gegend von Deva auf und getrauen sich nicht zurückzukehren. Man hat ihnen deshalb bereits in aller Güte sagen lassen, wenn sie noch über 7 Tage ausblieben, so würde das Militär zu ihrer Einbringung beordert werden

und dann sey für die Erhaltung ihres Lebens keine Gnade mehr zu hoffen. Wirklich sind diesfalls alle mögliche gute Anstalten getroffen worden. Die Grausamkeiten sind unbeschreiblich, wodurch sich die Bösewichte furchtbar gemacht haben. Man giebt die Anzahl der bey diesem Aufruhre Ermordeten auf 4000 an. Darunter zählt man im Szarander Komitat allein über 90 Edelleute, die Frauen ungerechnet, die sie nach verübten schändlichen Bubenstücken theils umgebracht, theils mit sich fortgeschleppt haben. Einige derselben sind nach hergestellter Ruhe wieder zurückgekehret, aber sie bringen die Früchte des Lasters in ihrem Schooße mit, als die schöne ledige Tochter des Edelmanns G. ... von 17–18 Jahren, die adeliche Frau v. C. ..., die nach ihrem ermordeten Gemahle, um ihrer beyden Kinder Leben zu retten, sich dem Sohne eines Popen mußte antrauen lassen etc. Zween Hussaren von Toskana wurden erstlich die Hände, dann die Füße, sodann erst der Kopf abgehauen. Zwey unmündige Kinder wurden lebendig unter die Todten eingescharrt, und so läuft die Reihe fort in der Erzählung von Bubenstücken, Blutschande, Mord, Raub und Brand, über die wir lieber den Schleyer des Stillschweigens ziehen wollen, um zur Schande der Menschheit nicht sagen zu müssen, Horia und sein Anhang seyen Kinder der Hölle gewesen.

b) Belohnung derjenigen Truppen, die den Horia gefangen haben

Seine k.k. apostolische Majestät haben dem Herrn Obristlieutenant von Kray über die durch seine weise Anstalten glücklich gedämpfte Unruhen Dero vorzügliche Zufriedenheit zugesichert, denen sieben Wallachen aber, die beede Hauptrebelln Horia und Kloska gefangen genommen, 600 Stück Dukaten, dem Waldgornik 100, den zween Offizieren jedem 50 und überhaupt einem jeden gemeinen Soldaten von dem Detaschement 2 Dukaten auszuzahlen aller-mildest verordnet und zugleich die obbemeldte sieben Wallachen, welche leib-eigene Fiskalunterthanen waren, von der Leibeigenschaft freygesprochen.

“Provinzialnachrichten”, nr. 13 din 12 februarie 1785, 195–197.

Traducere

Transilvania

a) Excese comise de Horea, Cloșca și de răsculați

Mulți oameni pretind că au citit scrisori în care se afirmă că Horea ar fi fugit din arestul de la Alba Iulia. Din surse sigure, care tocmai ne-au parvenit, putem susține că această afirmație este cu totul neîntemeiată. Această scrisoare temeinică ne mai prezintă tot felul de întâmplări petrecute cu ocazia prinderii lui Horea. De asemenea, ea mai cuprinde numeroase informații despre actele de cruzime inumană comise în timpul răscoalei. Pentru o înfățișare cât mai completă a evenimentelor, prezentăm câteva mai remarcabile dintre acestea.

Pe când Horea era dus prin Zlatna, și-a făcut apariția un popă român

(aderent al rebelilor), care a strigat în public: “Ei, nobililor și ungurilor, acum că-l aveți pe bunul nostru Horea, puteți să-l frigeți și mânca după cum vă este pofta!” Soldații care îl escortau [pe Horea] și populația din jur s-au revoltat atât demult împotriva acestui răufăcător îndrăzneț, încât l-ar fi rupt în bucăți pe loc, dacă furia nu le-ar fi fost ținută în frâu de superiori prin îndemnuri cumpănite și blânde. Popa, în schimb, a fost încătușat de îndată, având onoarea să fie dus la Alba Iulia în tovărășia lui Horea. De altfel de atunci liniștea în acele părți a cam fost restabilită. Doar câțiva răufăcători temători se mai află în zona cu păduri din jurul Devei, dar nu cutează să se întoarcă [în satele lor]. De aceea li s-a trimis vorbă cu frumosul că, dacă vor mai rămâne pe acolo mai mult de șapte zile, armata va fi trimisă să îi aducă, dar atunci nu mai au nici o speranță de milostivire să-și poată scăpa viața. Într-adevăr, în acest caz au fost luate măsurile cele mai bune cu putință. Cruzimile care i-au făcut de temut pe acești răufăcători sunt cu totul de nedescris. Numărul celor uciși în timpul acestei răscoale este evaluat la 4000 de oameni. Între aceștia, doar în comitatul Zărand se numără peste 90 de nobili, fără a le socoti pe femeile care, după ce au fost necinstite, fie că au fost ucise, fie că au fost duse cu sine de răsculați. După restabilirea liniștii, unele dintre ele eu revenit, dar poartă în pântec rodul păcatului, așa cum este cazul frumoasei fiice necăsătorite, de 17–18 ani, a nobilului G. ..., cel al nobilei doamne von C. ... care, după ce și-a văzut ucis soțul, a fost nevoită să se mărite cu fiul unui popă pentru a salva viața celor doi copii ai ei etc. La doi husari din regimentul Toscana răsculații le-au tăiat mai întâi mâinile, apoi picioarele și abia după aceea capetele. Doi copii mici au fost îngropați de vii alături de morți. Iar șirul istorisirii actelor de ticăloșie, de viol, de omor, de tâlhărie și de incendiere poate continua. Preferăm să tragem însă peste ele cortina tăcerii, pentru a nu fi nevoiți să spunem, spre rușinea omenirii, că Horea și oamenii săi au fost niște creaturi ale infernului.

b) Răsplătirea trupelor care l-au prins pe Horea

Maiestatea Sa cezaro-crăiască apostolică i-a transmis mulțumirea sa deosebită domnului locotenent-colonel von Kray pentru calmarea cu succes a tulburărilor în urma măsurilor înțelepte pe care le-a luat. De asemenea, a ordonat preamilostiv să se dea celor șapte români, care i-au prins pe cei doi rebeli principali Horea și Cloșca, suma de 600 de ducați, gornicului de pădure 100 de ducați, fiecăruia din cei doi ofițeri 50 de ducați și fiecărui soldat de rând din detașament câte doi ducați. În același timp, i-a eliberat din iobăgie pe cei șapte români amintiți mai sus, care erau iobași ai domeniului fiscal.

*Siebenbürgen**a) Ankündigung eines Medaillons von Horia und Kloska*

Herr Rudolph Liebhard. k.k. Münz-Graveur-Adjunkt in Karlsburg, hat den dort Orts inhaftirten Hauptrebelln Nikolaus Urs genannt Horia und seinen Spießgesellen Kloska, und zwar jeden besonders auf Medaillen-Art, im Durchschnitt bey 4 Zoll hoch, dergestalten abkopiret, daß Kenner dieser beeden Ruhestöhrer ihrer ähnlichen Abbildung bereits vollkommenen Beyfall zugestanden haben. Der Künstler ist Willens sothane Aufwiegler das Stück in Alabaster gegossen und mit einer Aufschrift versehen um 40 kr., gut vergoldet aber um 1 fl. zu geben, welche in der Hochmeisterischen Buchhandlung zu Hermannstadt zu finden sind.

“Provinzialnachrichten”, nr. 14 din 16 februarie 1785, 210.

Traducere

*Transilvania**a) Anunț despre o medalie cu Horea și Cloșca*

Domnul Rudolf Liebhard, adjunct de gravor de monede cezaro-crăiesc din Alba Iulia, a realizat o reproducere a portretelor celor doi rebeli principali arestați acolo, anume Nicola Urs zis Horea și complicele său Cloșca, anume fiecare înfățișat în chip de medalie, având diametrul de aproximativ patru țoli. Lucrarea este realizată în așa fel, încât cei care îi cunosc pe cei doi tulburători ai liniștii sunt pe deplin satisfăcuți de reprezentarea care seamănă cu aceștia. Artistul intenționează să-i realizeze [medalia cu] instigatorii amintiți în alabastru, fiecare medalie prevăzută cu o inscripție costând 40 de creițari, respectiv un florin cea aurită. Acestea vor putea fi cumpărate la Sibiu, la librăria Hochmeister.

*Siebenbürgen**a) Widerlegung einer von Horias Flucht ausgesprengten Nachricht*

Vom 6ten Jänner. Man hat unsern Preßburger Herrn Kollegen unter angesetzttem Dato ersucht, etwas in sein Blatt aufzunehmen, was im Grunde eigentlich den zu Pest angeht. Sagte jener: “Eben da ganz Pest und Ofen über die Gefangennehmung des Horia triumphirt, gerade zu dieser Zeit da es ein kaiserlicher Statthaltereyrath allen Patrioten kund machen läßt, und noch am nämlichen Tage wo der gefangene Horia von den gewölbten Zimmern der Wein- und Bierschenken wiederhallt, ich sage zu gleicher Zeit wo jedes unmündige Kind den gefangenen Horia lallt, macht das hiesige *Intelligenzblatt* den derben Streich öffentlich zu schreiben, daß sich Horia in die Wallachey geflüchtet habe.

In den letzten 4 Linien der Rubrique kündigt oben drauf der Verfasser, die aus authentischen Korrespondenzen gezogene Beschreibung des Wallachen-Aufstandes an. Hat hier nicht jeder Unbefangene was zu lachen! Eine authentische Beschreibung und soviel Unwissenheit der geschehenen Dinge! etc“. Ist dem *Intelligenzblatt* zu Pest doch noch zugute zu halten, dächten wir, da wichtigere Blätter in den nämlichen Irrthum verfallen und gewisse Verfasser in eignen Traktaten umständliche Berichte des Aufstandes liefern konnten, eh noch die Sache geschehen war.

“Provinzialnachrichten”, nr. 15 din 19 februarie 1785, 227.

Traducere

Transilvania

a) *Dezmințirea unei știri răspândite despre fuga lui Horea*

Din 6 ianuarie. Sub data menționată, domnului nostru coleg din Bratislava i s-a cerut să preia în ziarul său lucruri care fuseseră de fapt scrise de colegul din Pesta. Acesta afirma: “Tocmai pe când în toată Pesta și Buda se sărbătorește triumfal vestea prinderii lui Horea, tocmai când un consilier al Consiliului Locumtenențial [Ungar] aduce această veste la cunoștința tuturor patrioților și tocmai în ziua în care numele captivului Horea răsună prin încăperile boltite ale vinăriilor și berăriilor, tocmai în acea zi – o repet – în care fiecare sugar bolborosește numele captivului Horea, *Intelligenzblatt-ul* de aici [din Pesta] își permite gluma proastă să afirme public, că Horea s-ar fi refugiat în Țara Românească. Pe lângă asta, autorul mai anunță în ultimele patru rânduri ale rubricii, că va publica o descriere a răscoalei românești extrasă din corespondențe autentice. Cum să nu izbucnească în răs orice om cu mintea întregă! O descriere autentică și atâta neștiință despre cele întâmplate! etc.” Dacă *Intelligenzblatt-ul* din Pesta mai poate fi oarecum scuzat, în schimb nu înțelegem cum de s-au lăsat induse în eroare ziare mai importante și cum de au putut anumiți autori să prezinte în lucrările lor relatări amănunțite despre răscoală înainte ca evenimentele să fi avut loc.

19

Siebenbürgen

a) *Gefangenschaft eines dritten Hauptrebellens*

Hermannstadt, den 10ten Februar. Sichern Nachrichten zufolge ist der dritte Hauptrebell, Krischan Georg, auch eingefangen worden. Hora und Klotschka werden in Dewa verhört.

“Provinzialnachrichten”, nr. 18 din 2 martie 1785, 282.

Traducere

Transilvania

a) Prinderea unui al treilea rebel principal

Sibiu, la 10 februarie. Potrivit unor știri sigure, a fost prins și Crișan Gheorghe, al treilea rebel principal. Horea și Cloșca sunt interogați la Deva.

20

Siebenbürgen

c) Straffe der Rebellen

Auszug eines Schreibens aus Karlsburg vom 17. Februar. Der dritte Hauptrebell, Georg Krisan mit Namen (dessen letzthin Erwähnung geschehen), ist durch die Bemühungen des Oberstwachmeisters Grafen von Pückler eingefangen worden. Er hat aber schon das Ende seiner Tage erreicht und sich selbst den verdienten Tod angethan. Am 16. Februar nämlich hat er sich an einer um den Leib getragenen dünnen Schnur im Kerker erhängt. Die Leiche wurde am folgenden Tage an der Schandbühne dieser Stadt zervertheilt und ein Theil davon an das hiesige Thor geheftet, die übrigen wurden nach Deva, Hunyad und in sein Geburtsort geschickt.

Horia und Klotschka werden sehr scharfbewacht und erwarten nach geschehenem Verhör ihr Urtheil. Die übrigen eingefangenen Rebellen, bey 150 an der Zahl, hat die königliche Kommission auf allerhöchsten Befehl dem Komitate übergeben, um sie nach den Landesgesetzen zu richten und zu bestrafen.

Der königliche Kommissär Graf v. Jankowics ist von seiner ausgestandenen Krankheit schon wieder ziemlich hergestellt, aber der Sekretär der Ungarischen Hofkanzley, Adam Treicsik von Melynados, der bey dieser Kommission als Actuar dienet, ist an einer hitzigen Krankheit verstorben.

“Provinzialnachrichten”, nr. 21 din 12 martie 1785, 323–324.

Traducere

Transilvania

c) Pedepsirea rebelilor

Extras dintr-o scrisoare din Alba Iulia din 17 februarie. Gheorghe Crișan, al treilea rebel principal (despre care s-a amintit recent), a fost prins datorită strădaniilor și iscusinței maiorului conte Pückler. Și-a sfârșit însă viața, dându-și singur moartea pe care o merita. La 16 februarie s-a spânzurat în închisoare cu o nojiță subțire pe care o avea înfășurată în jurul trupului. A doua zi leșul i-a fost dus la eșafodul din oraș și tăiat în patru: o parte a fost ținută pe poarta de aici, celelalte părți au fost trimise la Deva, Hunedoara și în localitatea sa de naștere.

Horea și Cloșca sunt păziți cu mare atenție și își așteaptă sentința după

ce s-au încheiat interogatoriile. Ceilalți rebeli arestați, în jur de 150 la număr, au fost predați de Comisia regală – din ordinul cel mai înalt – comitatului, ca acesta să-i judece și condamne potrivit cu legile țării.

Comisarul regal contele von Jankovich s-a cam restabilit după boala care l-a ținut la pat, dar secretarul Cancelariei Aulice Ungare, Adam Traicsik de Mélynádos, care îi servește ca actuar acestei Comisii, a murit din cauza febrei.

21

Siebenbürgen

a) Anstalten zur Todesstrafe des Horja und Kloska

Es ist den Stuhlrichtern in allen Komitaten aufgetragen worden, aus allen Dörfern 6 Mann aufzubieten, welche sich bis den letzten Februar in Karlsburg bey der Exekution des berühmigten Horja einfinden sollen, weil diese in den ersten Tagen des März zum allgemeinen Schrecken vor sich gehen wird.

b) Bey den Rebellen entstandenes und verbreitetes Faulfieber

Ob man schon von den nach Karlsburg gefänglich eingebrachten wallachischen Aufrührern soviel als nur möglich war wieder fortschaffte und Sorge dafür trug, die Casematten auszulüften wo sie aufbewahret wurden, sie zu reinigen und die Gefangenen selbst jeden andern Tag in die frische Luft herum zu führen, so ist jedoch in Karlsburg ein Faulfieber ausgebrochen, welches man ihnen zuschreibt. Da außer den Gefangenen, welche nach ihrer Heimkunft damit befallen worden, viele Soldaten und selbst die königlichen Kommissärs, welche die Aufrührer verhörten, diese Krankheit ausstehn mußten, wiewohl sich noch viele andere Ursachen davon angeben müssen, als die öftere und gegeneinander stark abstechende Veränderung der Witterung, da auf die warme Südwinde oft der kälteste Nord-Wind wüthete, die ausgestandene Strapazen und dergleichen. Beyde Kommissarii sind nun wieder besser.

c) Belohnung der treuen Denkensart eines wallachischen Popen

Ein nicht-unirter Pope Namens Adamowich hat bey Gelegenheit des Wallachenaufstandes in Siebenbürgen ein herrliches Beyspiel von aufgeklärter Denkungsart und Rechtschaffenheit dadurch gegeben, daß, nachdem ihn Hora und Kloska von der schändlichen Lüge, als ob sie Befehle hätten den ungarischen Adel auszurotten, überzeugen und zur Beyrettung zu ihrer Gesellschaft versichern und überreden wollten, er den beyden Hauptverführern allzeit ganz trocken antwortete: “Ich habe keine, weder mündliche, noch schriftliche Befehle von meinen Oberen erhalten und ich kenne den Kaiser zu gut als daß ich glauben sollte, er habe euch solche Befehle ertheilet. Denn, würde es auch wahrer Ernst des Kaisers seyn euch zu helfen, so kann ich es doch nicht begreifen, daß er euch gestattet hätte solcher gewalthätigen Mittel zu bedienen, die den Absichten der sanften Religion und des wohlthätigen menschenfreundlichen Charakters des

Kaysers zuwider sind. Ich will also von eurem Befehl nichts wissen und weder ich, noch meine untergebene Heerde soll euern niedrigen Absichten behülflich seyn”.

Kaum als Se. Majestät von diesem edlen Betragen des Popens benachrichtiget wurden, haben sie durch den Herrn Gubernialrath und königlichen Commissär Michael v. Bruckenthal diesem würdigen Manne eine goldene Medaille mit höchst Dero Bildnisse zustellen lassen, deren Uibergabe der Herr Gubernialrath mit einer kurzen nachdrücklichen Anrede begleitet hat.

“Provinzialnachrichten”, nr. 22 din 16 martie 1785, 345–346.

Traducere

Transilvania

a) Pregătiri în vederea pedepsei cu moartea pentru Horea și Cloșca

Juzilor scăunali [pretorilor – n.n.] din toate comitatele li s-a ordonat să desemneze câte șase oameni din fiecare sat, urmând ca aceștia să fie prezenți în ultima zi a lui februarie la Alba Iulia, pentru a fi de față la execuția faimosului Horea, deoarece aceasta va avea loc în primele zile ale lui martie, asta pentru a le băga tuturora frica în oase.

b) Febra tifoidă a izbucnit și s-a răspândit în rândul rebelilor

Deși dintre răsculații români aflați în închisoare la Alba Iulia au fost mutați cât se poate de mulți și s-a avut de grijă ca toate cazematele în care se aflau arestații să fie aerisite și curățate, iar prizonierii au fost scoși la aer curat în fiecare zi, totuși la Alba Iulia a izbucnit febra tifoidă, atribuită acestor arestați. În afară de prizonierii care au fost loviți de boală după întoarcerea lor acasă, au fost afectați și mulți soldați, ba chiar și comisarii regali care i-au interogat pe răsculați au trecut prin această boală. Firește, pot fi indicate multe cauze ale acesteia, anume schimbările de vreme frecvente și subite, vânturile calde din sud fiind urmate adesea de rafalele vântului rece din nord, oboseala îndurată și altele asemenea. În prezent, starea de sănătate a celor doi comisari este mai bună.

c) Răsplătirea modului de gândire credincios al unui popă român

Un popă neunit numit Adamovici a oferit cu prilejul răscoalei românești din Transilvania o pildă minunată de gândire luminată și de lealitate prin faptul că – după ce Horea și Cloșca au încercat prin minciuna, că ar avea ordine să extermine nobilimea ungurească, să-l convingă și îndemne să li se alăture – el le-a răspuns statornic și cât se poate de sec celor doi amăgitori de frunte: “Eu n-am primit porunci, nici prin viu grai și nici scrise, din partea superiorului meu și îl cunosc pe împărat prea bine pentru a putea crede că v-a dat astfel de ordine. Căci, chiar dacă împăratul ar avea de gând cu adevărat să vă ajute, eu totuși nu pot să cred că v-ar fi îngăduit să recurgeți la astfel de mijloace violente, cu totul opuse învățăturilor blânde ale credinței și caracterului milostiv și iubitor

de oameni al împăratului. Prin urmare, nu vreau să știu nimic de ordinul vostru și nici eu, nici turma care îmi este încredințată spre păstorire nu vă va ajuta la planurile voastre josnice”.

De îndată ce Maiestatea Sa a aflat de acest comportament nobil al popei, a ordonat ca, prin domnul consilier gubernial și comisar regal Michael von Brukenthal, acestui bărbat vrednic să-i fie dăruită o medalie de aur cu chipul Maiestății Sale. La înmânarea acesteia, domnul comisar gubernial a rostit o cuvântare scurtă și convingătoare.

22

Siebenbürgen.

Hinrichtung der Rebellen Horja und Klotschka

Mit Briefen aus Karlsburg vernimmt man, daß die beyden Urheber und Anführer des vor einiger Zeit unter einem Theile des wallachischen Volkes ausgebrochenen Austandes, Namens Nikola Ursz mit dem Beynamen Hora und Ivan Klotschka, am 28. Februar die wohlverdiente Strafe ihres ruglosen Beginnens erhalten haben, nachdem sie einige Wochen hindurch darüber genau und sorgfältig verhört worden sind. Beyde wurden an die Richtstädte außer der Stadt geführt und allda durch den Henker von unten auf gerädert, sodann aber jeder geviertheilt, um stückweise zum Scheusal und zur Warnung an denjenigen Orten ausgestellt zu werden, wo sie ihren Unfug auf die grausamste Weise verübet haben.

“Provinzialnachrichten”, nr. 24 din 23 martie 1785, 375–376.

Traducere

Transilvania. Executarea rebelilor Horea și Cloșca

Din scrisori venite de la Alba Iulia aflăm că, la 28 februarie, cei doi inițiatori și conducători ai răscoalei izbucnite acum ceva vreme în rândul unei părți a poporului român, Nicola Urs și Horea și Ioan Cloșca, au primit pedeapsa binemeritată pentru faptele lor nelegiuite, aceasta după ce au fost interogați cu atenție și grijă timp de câteva săptămâni în legătură cu acestea. Amândoi au fost duși la locul de execuție aflat în afara orașului, fiind frânți de călău cu roata, de jos în sus. Apoi fiecare a fost tăiat în patru, iar părțile au fost trimise spre a fi expuse ca sperietoare și drept avertisment în localitățile în care au comis atrocitățile lor cele mai cumplite.

23

Siebenbürgen

a) Anekdoten von Horia und Kloska Hinrichtung

Auf ihre Fragen kann ich folgendes erwiedern: Die Hauptanführer der

wallachischen Verschwörung, Hora und Kloska, sind nicht als Verzweifelte sondern als Reumüthige gestorben. Der erstere hatte seine Augen stets an den Himmel geheftet; beide beteten unaufhörlich. Kloska wurde zuerst, und zwar von unten auf, gerädert. Hora hatte die nämliche Strafe, aber aus Gnade, nur von oben auszustehen, wovon die Ursache noch ein Geheimnis ist. Vielleicht liegt der Grund darin, weil ersterer ohne Befehl des letzteren viele Grausamkeiten verübet oder veranlaßt hatte. Unter andern Zuschauern waren ungefähr 3000 Wallachen, welche die Landesstelle aus allen Oertern derjenigen Komitater, wo der Aufstand ausgebrochen war, nach Carlsburg beordert hatte, um dem Strafgerichte zuzusehen. Dort haben sie aber an den Thoren gleich bey ihrer Ankunft alle ihre Prügel und Hacken ablegen müssen.

Während des Aufstands wurde in Hermannstadt die Vorsicht gebraucht, daß man einen Feldwebel und einen Korporal zu jedem Thore kommandirte, um alle ein- und ausgehende Wallachen aufzuschreiben. Eines Tages eräugnete es sich, daß einer weniger hinauspassirte, worauf das Militär sogleich alle Winkel durchsuchte und auch der Magistrat jeden Hausherrn mit harter Strafe bedrohte, wenn er einen Wallachen über Nacht beherbergen sollte. Bey gedachter Durchsuchung ward an 10 Oertern angelegtes Feuer und auch der vermißte Kerl bey einem wallachischen Wirthe unter einem leeren Fasse im Keller entdeckt, Der Wirth verlor darüber sein Haus und wurde nebst seinem Gaste gefänglich eingezogen. Beide sollen noch im Kerker sitzen.

In dem wider diese zween Verbrecher gefällten Urtheile werden alle Ortschaften angeführt, welche durch die Unholden in Brand gesteckt oder auf andere Art zerstöret wurden. Es wird darin gesagt, daß Hora seine Landsleute unter allerhand Drohungen, Ränken und Listen auch dadurch verführet hat, daß der den unwissenden dummen Haufen durch Vorzeigung eines vergoldeten Kreuzes als Zeichen seiner Macht verblendet hat.

Daß die beeden Rebellen vor ihrer Hinrichtung unter einer starken Bedeckung und jeder auf einem besondern Wagen in die Gegenden der 3 Komitater, welche der eigentliche Sitz der Aufrührer waren, abgeschickt wurden, um, wie man glaubt, die Wallachen von der Gefangenschaft dieser Aufwiegler zu überzeugen, ist gewiß. Die aller Orte vertheilten Truppen hatten Befehl, dieses Kommando mit Nachdruck zu unterstützen und überdies hatte auch letzteres die geheime Order, im Fall eine bewaffnete Uibermacht erscheinen sollte, die zween Kerle gleich auf der Stelle in Stücke zu hauen. Wenn die Bedeckung mit ihren zween Gefangenen in einem Orte angelangt war, so formirte sie eine Wagenburg, und dann wurden die Bauern durch die Trommel und Trompete herbeygerufen, worauf Hora zuerst und alsdann Kloska, jeder auf seinem Wagen aufrecht stehend, sich dem Volke zeigen mußten. Dieser wurde weit mehr als jener mit Schmähworten und Flüchen überhäuft.

Glaubwürdigen Nachrichten zufolge, und zwar von Kennern die den Hora und Kloska zum öftern sahen, hat ein Münzgraveur, Herr Liebhard, in der Abbildung derselben nach Medaillen-Art alle übrigen Zeichner übertroffen.

b) Entwaffnung der Unterthanen

Karlstadt. Auf Befehl der Regierung werden den Bauern in Siebenbürgen, sie mögen Wallachen oder keine seyn, die Waffen weggenommen, so wie es nach der Empörung in Böhmen geschah.

Man hat wahrgenommen, daß sie meist türkische Gewehre haben, wodruch man in dem Verdachte bestärket wird, daß die aufrührischen Rebellen heimlich von den Türken unterstützt wurden. Derjenige Poppe, der den vierten Hauptrebelln Bötsch gefangen nahm, erhielt von Sr. Majestät den Kaiser eine goldene Denkmünz nebst 100 Dukaten, dann eine jährliche Pension von 200 fl.

“Provinzialnachrichten”, nr. 38 din 11 mai 1785, 602-604.

Traducere

Transilvania

a) Relatări despre executarea lui Horea și Cloșca

La întrebările Dumneavoastră, vă pot răspunde următoarele: Horea și Cloșca, conducătorii principali ai conspirației românești, nu au murit ca niște oameni lipsiți de orice nădejde, ci cuprinși de căință. Cel dintâi își avea ochii mereu ațintiți spre cer, iar amândoi se rugau fără încetare. Cloșca a fost cel dintâi zdrobit cu roata, începând de jos. Horea, osândit la aceeași osândă, a fost însă lovit, din milostivire, începând de sus. Cauza pentru asta este încă un mister. S-ar putea ca motivul să fie faptul, că cel dintâi [Cloșca – n.n.] a comis numeroase acte de cruzime fără vreun ordin din partea celui din urmă [Horea – n.n.]. Printre spectatorii aflați ca martori la execuție s-au aflat în jur de 3000 de români, pe care autoritatea țării [Guberniul Transilvaniei – n.n.] a ordonat să fie aduși la Alba Iulia din toate localitățile comitatelor în care izbucnise răscoala. Îndată ce au ajuns la porțile orașului, [românii] au fost nevoiți să-și lase toate ciomegele și topoarele.

Ca măsură de precauție, la Sibiu au fost postați în timpul răscoalei, la fiecare poartă a orașului, un plutonier și un caporal, cu misiunea de a-l nota pe fiecare român care intra sau ieșea. Într-una din zile s-a nimerit să lipsească unul din cei care trebuia să fi ieșit, așa că militarii au scotocit deîndată prin toate ungherele, iar Magistratul i-a amenințat cu o pedeapsă aspră pe toți proprietarii de casă care ar fi adăpostit peste noapte vreun român. În timpul perchiziției amintite s-a găsit foc pus în zece locuri, iar la un birtaş român, sub un butoi gol din pivniță, a fost descoperit și individul care lipsea la socoteală. În consecință, birtaşul și-a pierdut casa, fiind arestat împreună cu oaspetele său. Amândoi par să se afle încă în închisoare.

În sentința dată împotriva celor doi infractori [Horea și Cloșca] sunt amintite toate localitățile care au fost incendiate de acești monștri sau care au fost distruse în alt fel. În sentință se spune, că Horea și-ar fi îndemnat ortacii cu tot felul de amenințări, prin uneltiri și vicleșuguri, dar și fiindcă a amăgit gloata neștiutoare a celor proști arătându-i o cruce aurită drept semn al puterii sale.

Este sigur faptul că, înainte de executarea lor, cei doi rebeli au fost duși sub escortă puternică, fiecare într-o căruță separată, prin cele trei comitate care fuseseră de fapt locul unde acționaseră răsculații, aceasta pentru a-i convinge pe români – așa se crede – de prinderea acestor doi instigatori. Trupele dispuse peste tot au avut ordin să sprijine după putință acest detașament. Acesta din urmă primise ordinul secret ca, în cazul că ar fi avut de înfruntat vreo forță înarmată mai puternică, să-i taie imediat în bucăți pe cei doi indivizi. De fiecare dată când escorta ajungea cu cei doi prizonieri în vreo localitate, ea forma o baricadă circulară din căruțe. Abia apoi erau convocați țărani în sunet de tobă și trompetă, după care mai întâi Horea, apoi Cloșca, fiecare în picioare în căruța lui, erau nevoiți să se arate poporului. Cel din urmă [Cloșca – n.n.] a fost copleșit mult mai mult decât primul [Horea – n.n.] cu cuvinte de ocară și blesteme.

Potrivit unor știri vrednice de crezare datorate unor cunosători, care i-au văzut pe Horea și Cloșca de mai multe ori, domnul Liebhard, gravor de monezi, i-a reprezentat pe aceștia în chip de medalie, realizarea sa întrecând-o pe cea a tuturor celorlalți desenatori.

b) Dezarmarea supușilor

Alba Iulia. La ordinul Guvernului sunt luate armele de la țărani, fie că sunt români, fie că nu, la fel cum s-a procedat după revolta din Boemia.¹ S-a constatat, că sunt mai ales puști turcești, fapt care întărește bănuiala, că rebelii răsculați au fost sprijiniți în taină de turci. Preotul care l-a prins pe Beciu², al patrulea rebel principal, a primit de la Maiestatea Sa împăratul, pe lângă o medalie comemorativă și 100 de ducați, o pensie anuală de 200 de florini.

¹ Este vorba de răscoala țărănească din Boemia din anul 1775.

² Petru Beci sau Buci, un soldat dezertor din regimentul De Vins, a constituit în partea de deal și de munte a comitatului Arad o bandă de lotri. În iulie 1784, în fruntea a vreo 20 de lotri, Petru Buci a atacat castelul de la Săvârșin al vicecomitelui Aradului, Andrei Forray, pe care l-a luat prizonier și l-a silit să-l însoțească până la Gurahonț pentru a-i scrie împăratului, solicitând grațierea membrilor bandeii de lotri. Dat în urmărire de comitatele Arad și Bihor, mai cu seamă după înăbușirea răscoalei lui Horea, Petru Beci și oamenii săi au fost prinși în februarie 1785. La 7 martie 1785 Petru Beci a fost executat de autoritățile comitatului Arad. Socotirea lui Petru Beci drept “al patrulea rebel principal” nu are însă niciun temei.

24

Ungarn. Entwaffnung der Bauern

Nyiregyháza, vom 25. März. In unserm Komitate hat man bereits den Anfang mit der Abnahme der Gewehre von der Bauernschaft gemacht. Das Abgenommene aber wird der Verwahrung der Grundherrschaften übergeben. Ein gleiches geschieht fast in allen Komitatern des Landes und der Adel kann die weise Vorsicht des Monarchen nicht genugsam preisen, eine Vorsicht durch die der Adel in den ruhigen Besitze und dem Genusse seiner Güter gesetzt wird und für jedem traurigen Geschicke, das unsere Nachbarn hart betroffen hat, sicher bleibt und im Schooße des Friedens selig die Tage durchwandeln kann.

“Provinzialnachrichten”, nr. 39 din 14 mai 1785, 614.

Traducere

Ungaria. Dezarmarea țăranilor

Nyiregyháza, la 25 martie. În comitatul nostru [Bihar] a început preluarea armelor de la țărani. Acestea sunt încredințate spre păstrare stăpânirilor domeniiale. Același lucru se întâmplă aproape în toate comitatele din țară, iar nobilimea nu poate să nu laude îndeajuns această măsură înțeleaptă a monarhului, o măsură de precauție prin care nobilimii îi este asigurată stăpânirea și folosința liniștită a moșiilor ei, ea fiind pusă la adăpost de soarta tristă care i-a lovit atât de cumplit pe vecinii noștri [din Transilvania], astfel că ne putem bucura în pace de toate.

25

Siebenbürgen. Flucht der Verbrecher.

Nach Briefen aus Carlsburg vom 1. dieses haben 36 der in den dortigen Kasematten gefangen gesessenen Wallachen, lauter Hauptverbrecher, Mittel gefunden, sich ein Loch in dem Festungsgraben auszubrechen und sämtlich zu entwischen, so daß man alles schleunigen Nachforschens ungeachtet noch von keinem einzigen die Spur entdecken konnte. Die Sache wird itzt aufs genaueste untersucht.

“Provinzialnachrichten“, nr. 77 din 24 septembrie 1785, 2127.

Traducere

Transilvania. Fuga infractorilor.

Potrivit unei scrisori din Alba Iulia din ziua de întâi ale acestei luni [septembrie], un număr de 36 de români, cu toții infractori de primă mărime care se aflau arestați în cazematele de acolo, au reușit să sape o ieșire până la șanțul cetății, așa că au fugit, reușind să scape cu toții. În pofida tuturor căutărilor care

au urmat fără întârziere, nu s-a dat încă de urma niciunuia dintre ei. Problema este cercetată în continuare cu grijă cât se poate de mare.

**“PROVINZIALNACHRICHTEN” – A JOURNAL FROM
VIENNA ON HOREA’S UPRISING (1784–1785)**

Abstract

The outbreak of the Romanian uprising in Transylvania in the late autumn of 1784 caused, as might be expected, the interest of the press in the Habsburg Empire as well as abroad. Aside the officious “Wiener Zeitung” published since 1704, the journals from Pressburg/Bratislava (“Pressburger Zeitung”, “Presspurské Nowiny” and “A Magyar Hirmondó”) but especially the “Siebenbürger Zeitung”, issued in Hermannstadt/Sibiu since January 1, 1784, in the neighborhood of the uprisings scene, were the main sources of news for readers in and outside the Habsburg State. Being under a strict surveillance by the state authorities, even though the censorship was officially abolished in 1781, these journals offered only dry reports on the ongoing uprising, without any free expression of their opinions, except “A Magyar Hirmondó”, imbued by an open sympathy towards the Hungarian nobility and a large disregard towards the Romanian population. At the same time, the readers in Vienna had the opportunity to find various reports on the Romanian uprising in the issues of “Provinzialnachrichten”, a journal with two weekly editions (Wednesday and Saturday) published from July 2, 1782 to June 27, 1789 by the official Courtprinter and editor Johann Thomas Edler von Trattner. Since November 1, 1783 “Provinzialnachrichten” was led by Johann Friedrich Schmidt, a free-mason (member of the Illuminati Order), employed until then by the “Wiener Zeitung”. It is to be pointed out that, whereas the “Wiener Zeitung” published only nine reports on Horea’s uprising, “Provinzialnachrichten” offered to its readers no less than 25 pieces of news related to the ongoing events (published in the Appendix). All reports issued by the “Provinzialnachrichten” were taken, word by word, especially from the “Siebenbürger Zeitung” (14, i.e. 56%) and the “Wiener Zeitung” (4, i.e. 16%), while seven reports (i.e. 28%) could not have their sources established. Only in very few situations the “Provinzialnachrichten” added personal comments, this especially to deny various fake news published by other journals (e.g. that Horea had managed to escape from prison in Alba Iulia/Karlsburg seeking and finding refuge in Wallachia). Even when such fake news supported official opinions (e.g. that, during the disarmament of the Romanian peasants after the uprising, several Turkish rifles were found in their possession, suggesting a Turkish involvement and support in favor of the uprising in Transylvania), “Provinzialnachrichten” willingly published the news. However, at the same time, “Provinzialnachrichten” offered to the cautious and attentive reader in Vienna the opportunity to seize and understand the actual social and national aims of the Romanians in Transylvania during their uprising in 1784.

Provinzialnachrichten

a u s d e n

Kaiserl. Königl. Staaten.

N^{ro}. 96. 1784. den 1ten December.

Rubrikerverzeichniß.

<p>1. Unterösterreich. a) Fortsetzung des Artikels von dem künftig erbländischen Mautsystem.
b) Vorschrift der Prüfungen.</p> <p>2. Siebenbürgen. a) Ernennung zweener Offiziere zu Errichtung eines Jägerkorps.
b) Kommission wegen Berichtigung der Gränzen der Städte und der Dörfer in der Bukovina.
c) Bejähmung der gegen ihre Grundherren empöreten Walsachen.</p> <p>3. Mähren. a) Verbot fremder Musterarten.</p> | <p>b) Beförderung des Aufsehungsgeschäftes in den Festungen Theresienstadt und Plesß.
c) Befreyung von Kollegiengeldern für Schüler des Wundarzneykunst.
d) Wegen Hindanhaltung der Kirchenräubereyen.</p> <p>4. Oesterreichisches Littorale. Holländische Wappen verschwinden.</p> <p>5. Dießjährige Jagd am Hubertstage bey Echantilly.</p> <p>6. Gelehrte Nachricht.</p> <p>7. Buchhandlungsnachrichten.</p> |
|---|--|

I. Unterösterreich.

- a) Fortsetzung des Artikels von dem künftig erbländischen Mautsystem.

§. 99. Der Straffällige, der die nach Beschaffenheit des Falles in diesem Gesetze bestimmte Geldstrafe zu erleiden nicht im Stande ist, soll dafür zur öffentlichen Arbeit in Eisen auf so viele Tage verurtheilet werden, als die Strafe Gulden beträgt. — Diejenigen, welche zur

IV. Quartal. Er Ent

146 Provinzialnachrichten 1785.

von Willkowitz, Kanzler bey dem Konistorium des hiesigen neuen Bisthumes. Der Selige hat durch Talente, Kenntnisse und Eifer als Beyfizer bey dem ehemaligen Kommerzrathe, und nachher bey verschiedenen Hofkommissionen in milden Stiftungssachen, dem Studienwesen und der Bücherensur dem Staate durch viele Jahre gedienet.

III. Siebenbürgen.

a) Schädliche Folge bey den Kindstausen der Wallachen.

Vor wenigen Wochen, als eben die Kälte hier zu Lande am strengsten war, wurden einem wallachischen Poppen nicht uniter Religion, zwey Kinder zur Taufe gebracht, welche er aller Strenge der Witterung ungeachtet dem Ritus seiner Kirche gemäß, dreymal bis an Hals ins eiskalte Wasser that. — Es erfolgte, was jeder vermuthen wird, das eine erstarb, und wurde der leidenden Mutter todt nach Hause gebracht, und das andere, welches seine stärkere Natur beym Leben erhielt, bekam einen so entsetzlichen Ausschlag, daß man an seinem Fortkommen zweifelt. Aber die lieben Leute trösten sich damit, daß die Seele genesen, und der unsaubere Geist ausgefahren ist, wenn gleich der Leib zu Grunde geht.

b) Von der Gefangennehmung des Gorja und Gloska.

Von der leztlin erwähnten Gefangennehmung des wallachischen Rottenanführers Nikola Ursz unter dem bekannten Spighnamen Gorja *), sammt seinem Hauptspießgesellen, dem Erzräuber Gloska Ioan **) die nun beide wirklich in Karlsburg sitzen, können wir heut aus einem den

*) Gorja, Hora, (Nikola Ursz) ist gegen 50 Jahre alt, aus Nagy Dranyos, zur dasigen Kirche gehörig, Albatuti genannt, hatte kein Eigenthum, sondern hielt sich selbst bey seinen Befreundten auf.

**) Gloska Ioan ist in einem Alter von 40 Jahren, von Kerperits, und gehöret zum Szaladner Dominium.